

KVINDEN SOM KONSTRUKTION

*En analyse af Vita Andersens Tryghedsnarkomaner og Hold
kæft og vær smuk*

Af Amanda Ægdiussen

Aalborg Universitet 2./6. 2023

20182560

Dansk 10. Semester

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Indledning	4
Teori	8
<i>Feministisk litteratur og Vita Andersen som forfatter</i>	8
Den kønsorienterede læsning og 70'ernes kvindekamp.....	8
Vita Andersens forfatterskab.....	10
<i>Genreforståelse – novelle og knækprosa</i>	11
Genre – helt overordnet.....	11
Novellen.....	12
Knækprosa.....	15
<i>Kvinden som den 'anden' – Simone de Beauvoir</i>	18
Forståelse af 'den anden' – Hvorfor underkaster kvinden sig denne position?.....	18
Opretholdelse af kvinden som 'den anden'.....	20
Mandens forståelse af kvinden – Subjektet som tilfredsstilles af 'den anden'.....	21
Kroppen som en situation.....	24
<i>Køn og performativitet – Judith Butler</i>	26
Forståelse af den heteroseksuelle matrice og performativitet.....	26
Anfægtelse af det sociale og det biologiske køn.....	28
Kønnet som en konstruktion.....	29
Kritik af feminismen.....	30
<i>Den psykoanalytiske læsning – Sigmund Freud</i>	33
Freuds personlighedsmodel – 'ægget'.....	33
Det'et og dens forsvarsmekanismer.....	35
Psykoanalysen og den litterære tolkning.....	37
Analyse	39

<i>En analyse af udvalgte digte i Tryghedsnarkomaner</i>	39
'Hvad tror du jeg tror'	39
'Lænken om min hals'	44
'Mellem weekenderne'	47
'Depression'	50
'Jeg har set en bankrøver*'	54
<i>En analyse af udvalgte noveller i Hold kæft og vær smuk</i>	58
'Fejlen'	58
'Udenfor'	62
'Iagttagelser'	65
'Ensomme hjerter'	69
Konklusion	73
Litteratur	78

Abstract

The purpose of this thesis is to examine how society has created a difference between men and women, and how the woman is the one being put in a position that is below the man, and how this unequally can have a negative effect on the woman mentally. The hypothesis is that the inequality between men and women, has a negative effect on the woman, and that she experiences this inequality from an early age. This hypothesis will be examined through two publications from the author Vita Andersen, more specifically her two first publications *Tryghedsnarkomaner* from 1977 and *Hold kæft og vær smuk* from 1978. The former is a collection of poetry, while the latter is a collection of short stories. Both publications tell stories about women, and what these women go through, most of the women portrayed have many of the same things in common, which is that they're trying to satisfy a male partner, who doesn't seem to care and want to engage with their female partners. Several of the poems and the short stories also tells stories from a young girl's perspective, where the common theme often is a girl who is struggling with a distant and possibly mentally ill mother.

Through the works of Vita Andersen, you can observe how a woman can feel, as she is living in a society that favors the man and male interests in general. To get a better understanding of how society differentiates between men and women, why the society is created that way in general and a psychological understanding of the human mind, the philosophers Simone de Beauvoir and Judith Butler will be used. Beauvoir's theory about the woman being 'the other' in society, can be used to understand and explain how the woman always has something, she needs to live up to, but that she will never gain full autonomy, because her gender is inferior compared to the man. Butler has explained, how the difference between sex and gender is a construct, and that this is constructed for the purpose of favorizing the man's interests. Butler and Beauvoir's theories can therefore give an understanding as to why the women and girls in Vita Andersen's works, behave and think they way that they do about their own gender. To get an understanding of the psychological effect that the inequality in society can have on a woman, the psychoanalyst Sigmund Freud will be used. His classic psychoanalytic theory can give an overview of how the human psyche can be affected negatively, if it experiences trauma or is raised with a strict set of social norms and rules.

The literature must be read with a feministic analytic method, to get a better

understanding with the selected theories. The thesis will also have a focus on how the genres that are written in help to support the themes and problems, that the poems and short stories portray.

With Beauvoir, Butler, and Freud it is possible to get a better understanding of the women that Vita Andersen is portraying in her works, and it has been observed that there is a connection between the society's expectations towards a woman, that has a negative impacts on her psychological state. The women in Vita Andersen's works all want to be seen, and to be accepted for who they are, but they are trapped in socially constructed ideas of what they are supposed to be. Several of the women portrayed seem to be very influenced by a strict inner psychological state, that forces them to lash out and act irrationally, because of never letting themselves give in to their own wants and desires. It can also be observed that the younger girls that Vita Andersen portrays are being influenced by the adults around them, to be and act in a certain way because of their gender. The common theme with the young girls is often an unstable mother, who can be assumed to be unstable because of the society she has grown up in, and she continues the cycle by treating her daughter in the same bad manner that she possibly endured herself.

So, the conclusion to this thesis is, that the way society is structured to favor the male over the female, and that can have a negative impact on the individual woman. And it is possible to conclude, that women themselves are so indoctrinated in the way that society treats them and expects them to be, that they pass it on to young girls, which also comes across through Vita Andersen's works. It can also be concluded that the genres support the hypothesis, because the genres are both very open and can support the difficult subject matters, that Andersen is writing about.

Indledning

I årtier har forholdet imellem mænd og kvinder været et omdiskuteret emne. Disse diskussioner er opstået i både politiske, sociale og økonomiske sammenhænge. En del diskussionerne har blandt andet omhandlet om hvorvidt den forskel, som ofte fremhæves hos de forskellige køn, er et biologisk vilkår, og om det så af den grund må opfattes som noget helt naturligt, at kvinden er i en mere underlegen position end manden.

I nyere tid har diskussionerne også budt på tanker om, hvad køn i det hele taget er, om der kun er to køn, og om hvorvidt de binære kønsroller er skabt ud fra politiske interesser, eller om de er konstrueret ud fra en heteronormativ forståelse af hvad et menneske er. De fleste mennesker

har en underlagt forståelse for hvad det vil sige at være en kvinde, og hvad det vil sige at være en mand, og de personer som ikke passer ind i disse forståelser, kan ofte blive betragtet som afstikkere i samfundet. Den ofte meget generaliserede forståelse af de to køn, har længe været en del af den dominerende samfundsstruktur, hvilket især har været til mændenes fordel, og har kunne betragtes som en belastning for kvindekønnet.

Kvindekampen har gjort oprør imod disse nedgørende forståelser af kvindekønnet, idet man ikke ønskede at kvinder skulle forblive fastholdt i nogle bestemte kønsforventninger og kønsroller, hvis det ikke var det, som de ønskede for dem selv. Man ville ændre på ideen om, at kvinden eksempelvis kun hørte til i hjemmet, fordi det satte en begrænsning for, at kvinden kunne opnå noget uden for hjemmet. Kvindekampen ønskede blandt andet også at give kvinden retten til at kunne bestemme over sin egen krop, så hun eksempelvis ikke skulle tvinges til at gennemføre en uønsket graviditet. Det har skabt en samfundsmæssig omvæltning, som sidenhen har udløst en fortsat debat om kvindens position, og kvindekampen har banet vej for at andre kvinder har kunne finde mod til at tale åbent om, når de har oplevet en uretfærdighed, som er funderet i deres køn – herunder kan MeToo-bevægelsen nævnes, som et eksempel fra nyere tid.

Litteraturen kan være et vindue ind til en anden tid, en begivenhed eller en anden måde at leve på, som afviger fra læserens egen forståelsesverden. For at forstå hvilke tanker og følelser som en kvinde kan opleve, så kan man opnå denne viden igennem et stykke litteratur, som forsøger at formidle det. Dette er tilfældet i Vita Andersens to første udgivelser, *Tryghedsnarkomaner* fra 1977 og *Hold kæft og vær smuk* fra 1978, begge udgivelser er to stykker litteratur, som sætter et stort fokus på kvinden, og de følelser hun kan opleve. I disse værker præsenterer Andersen forskellige kvinder og unge piger, som alle forsøger at finde til sig til rette i et samfund, som oftest favoriserer manden, og det mandlige perspektiv. Mange af værkernes kvinder har ofte en mand i deres liv, og disse kvinder forsøger ofte at gøre meget ud af at være det, som de tror, at disse mænd gerne vil have at de skal være. Det er disse tendenser jeg er interesseret i at komme nærmere i mit speciale. Jeg ønsker at forstå hvilken rolle som det er, at kvinden har følt hun har måtte påtage sig, med udgangspunkt i digte og noveller fra Vita Andersens to første værker. Med udvalgte teorier, ønsker jeg at undersøge hvordan kvinden er underlagt et patriarkalsk system, og hvordan dette kommer til udtryk hos de kvinder, som Vita Andersen fremstiller. Jeg vil bruge forskellige analytiske værktøjer på udvalgte digte og novelle fra hver udgivelse, til at komme denne forståelse til livs. Derudover er jeg også interesseret i at undersøge, om der potentielt være en sammenhæng imellem de svigt, som de unge piger i værkerne bliver udsat for, og de udfordringer

som de voksne kvinder oplever, kombineret med de forventninger der er til piger og kvinder på et samfundsmæssigt plan. I forlængelse af denne antagelse, vil jeg igennem mit analytiske arbejde med Vita Andersens kvinder, udarbejde en psykoanalytisk læsning af de udvalgte værker. Igennem denne læsning ønsker jeg at skabe en forståelse for de psykologiske konsekvenser, som det potentielt kan medføre, hvis man konstant skal leve op til nogle, ofte ret så urealistiske eller usolidariske forventninger, som pige og kvinde.

Ligeledes finder jeg det relevant at opnå en genreforståelse af knækprosaen og novellen, og bruge denne indsigt til at kunne forstå hvordan Vita Andersen bruger disse genrer, til at skabe en dybere forståelse af de karakterer hun præsenterer. I den forbindelse kan det ligeledes være fordelagtigt at arbejde med *Tryghedsnarkomaner* og *Hold kæft og vær smuk* med en feministisk litteraturteoretisk tilgang, og undersøge hvilken betydning dette kan have for værkernes samlede forståelse. Alle overstående overvejelser og intentioner fører til følgende problemformulering:

Hvordan præsenterer Vita Andersen kvindens udfordringer med samfundsmæssige forventninger i hendes værker Tryghedsnarkomaner og Hold kæft og vær smuk? Hvilken sammenhæng er der mellem at blive svigtet som pige i barndommen og den position kvinden må påtage sig som voksen? Og hvilke psykologiske udfordringer kan disse svigt medføre?

Til at besvare problemformuleringen, vil jeg hovedsageligt gøre brug af teori fra henholdsvis Simone de Beauvoir og Judith Butler. Simone de Beauvoir var en fransk filosof, som vandt en stor anerkendelse for hendes bog *Le deuxième sexe* fra 1949 (*Det andet køn*). I denne udgivelse har hun udarbejdet en teori, som beskriver hvordan kvinden oftest optræder som 'den anden' i samfundet. Denne teori er hensigtsmæssig at bruge i denne kontekst, idet Beauvoirs teori kan forklare hvordan kvinden helt konkret er blevet betragtet, ud fra et samfundsmæssigt, politisk, historisk og biologisk perspektiv, som har ført hende ud i en undertrykkende position.

Judith Butler udgav i 1990 bogen *Gender Trouble (Kønsballade)*, Butlers teori er i denne kontekst relevant at bruge, idet hun argumenterer for, at forståelsen af køn er et konstrueret koncept, som blandt andet opretholdes igennem performativitet, og det som hun kalder for den heteroseksuelle matrice. Butlers forståelse af køn kan sættes i forlængelse af de tanker og handlinger som optræder hos Vita Andersens kvinder, i hendes to første udgivelser.

Til at supplere Beauvoir og Butlers teorier, ønsker jeg at inddrage tekster af Toril

Moi og en yderligere tekst af Judith Butler. Toril Moi uddyber Simone de Beauvoirs teori, og understreger vigtigheden af hendes teori i nutiden, på trods af at teorien er udarbejdet for mere end halvfjerds år siden. Den øvrige tekst af Judith Butler er en supplerende til en del af den teori, som hun har beskrevet i *Gender Trouble*. Teksten kan tilføje øvrig viden til flere af hendes pointer, og dermed giver en endnu bredere forståelse, til at kunne analysere de valgte værker.

Den psykoanalytiske læsning bliver udarbejdet ud fra Sigmund Freuds psykoanalytiske teori, idet hans teori er skabt som et videnskabeligt middel til at kunne forstå menneskets indre, og til yderligere at kunne forstå hvorfor, og hvordan, de ting vi udsættes for i barndommen, kan have en indvirkning på hvordan vi handler i vores voksne liv. Teorien der benyttes i denne opgave, tager udgangspunkt i Sigmund Freuds bog *Abriss der Psychoanalyse* fra 1940 (*Psykoanalysen i grundtræk*). Derudover vil teksten 'Psykoanalytisk litteraturkritik' af Simon Østermark Andreasen blive benyttet til supplerende af den primære tekst, samt til en forståelse af hvordan man kan bruge psykoanalysen i en litterær analyse. Der vil yderligere også forekomme en beskrivelse af de forskellige forsvarsmekanismer, som yderligere forståelse af, hvordan mennesket kan forholde sig til deres egen psyke.

Intentionen med den psykoanalytiske læsning i denne kontekst er at kunne forstå hvordan den ydre verden, kan påvirke den indre verden, og hvordan dette kommer til udtryk hos de kvinder og piger, som Vita Andersen præsenterer.

Til at forstå de genrer som Andersen har benyttet, og hvilken betydning disse har, vil jeg tage udgangspunkt i flere forskellige bøger, artikler og tidsskrifter omkring novellegenren og knækprosaen. Heriblandt vil bøgerne *Genre* (2009) af Jørgen Dines Johansen og Marie Lund Klujeff, samt bogen *Feminisme* (2012) af Lilian Munk Rösing og Tania Ørum, som begge er fra bogserien 'Moderne litteraturteori', blive benyttet. Førstnævnte bog kommer med forskellige udlægninger af, hvordan man helt generelt skal forstå genre, og hvordan at man må tage ethvert værk i betragtning, når man skal forsøge at bedømme hvilken genre det er skrevet i. Den anden bog beretter om forskellige feministiske positioner, og hvordan forskellige forfattere, samt læsere, kan indtage disse forskellige positioner i arbejdet med et værk, for at fremme eller forstå de budskaber som præsenteres.

Yderligere vil der blive inddraget forskellige teoretiske uddybelser omkring novellegenren, som er baseret på tekster af Erik Skyum-Nielsen, Jens Flinker og Thomas Bredsdorff. Til at forstå knækprosa som genre, vil der blive inddraget teori fra *Dansk litteraturs historie 1960-2000* (2007), i denne bog bliver oprindelsen af betegnelsen 'knækprosa' beskrevet,

samt hvorfor denne genrebetegnelse ramte godt ind i tidens tendenser. Til yderligere at kunne forstå, hvad knækprosa er for en genre, vil jeg inddrage to artikler af henholdsvis Anne Marie Dinesen og Annelise Ebbe, som begge er udgivet i 1981, i tidsskriftet *Kvindespor*.

Genren er med til at bestemme den måde som et værk bliver læst og forstået på, og derfor er det nærliggende at undersøge de genrer, som gør sig gældende i denne kontekst, således at dette kan indgå som en del af det analytiske arbejde med de udvalgte værker. Indholdet i de forskellige digte og noveller bliver tydeligere, når der er en grundlæggende forståelse for de genrer, som de er skrevet i.

Teori

Feministisk litteratur og Vita Andersen som forfatter

Den kønsorienterede læsning og 70'ernes kvindekamp

I det introducerende kapitel i bogen *Feminisme* (2012), skriver Lilian Munk Rösing og Tania Ørum, om den feministisk litteraturteori, og hvordan denne kan bruges. Igennem udvalgte tekster, bliver det beskrevet hvordan denne teori kan bruges i en litterær sammenhæng, og hvilken udvikling teorien har været igennem inden for den litteraturteoretiske verden. Rösing og Ørum beskriver, at den feministiske litteraturteori kan bruges som et middel til at forstå hvordan kvindekønnet fremstilles i et værk, de forklarer at: ” (...) forestillinger om kønnet er med til at strukturere de litterære tekster, og at teksterne omvendt er med til at strukturere forestillinger om kønnet” (Rösing & Ørum 2012; s. 7). Dette skal forstås som at, det litterære påvirker den omkringliggende virkelighed, og omvendt.

En feministisk læsning er ifølge Rösing og Ørum ikke en konkret analysemetode, men snarere en optik, som man kan analysere ud fra. Denne optik vandt sit indpas i litteraturvidenskaben i 1970'erne, og har sidenhen udviklet sig til at have flere forskellige undergenrer (Rösing & Ørum 2012; s. 8). Den feministiske læsning opstod i takt med kvindekampens udvikling, hvilket bliver beskrevet yderligere i bogen *Nordisk kvindelitteraturhistorie 4: På jorden* (1997). I kapitlet 'Et nyt kvindeligt univers', her skriver Anne Birgitte Richard, at selvom kvindekampen var baseret på nogle politiske uoverensstemmelser, så medførte den stadig en stor inspiration til den kunstneriske verden (Richard 1997; s. 182). Richard komme med følgende udlægning til, hvorfor dette netop var tilfældet:

En forklaring er, at polariseringen snarere end at udelukke det æstetiske omdefinerede det, så litterære udtryksformer blev forstået som del af et større kredsløb forfatterens erfaringer, læserens genkendelse og den litterære offentligheds magtforhold (Richard 1997, s. 182)

Kvinder kunne dele deres erfaringer om hvordan det føltes at være undertrykte kvinder, igennem litteraturen. Andre kvinder har kunne læse denne litteratur, og føle sig anerkendt og set, igennem de følelser som litteraturen kunne beskrive. Det åbnede op for det man kender som bekendelsesgenren, hvilket er en genre, som netop omfattede et frirum for den skrivende. Bekendelsesgenren giver en forfatter muligheden for at bekende om sine indre tanker, følelser og frustrationer, hvilket kunne medvirke til en identificering hos den læsende (Richard 1997; s. 182). Under kvindekampen kom forestillingerne om opbrud og oprør imod en patriarkalsk orden, og en generel foragt over for uligheden imellem de to køn til udtryk igennem diverse fiktioner, som tog sit afsæt i den virkelighed, som de skrivende kvinder befandt sig i (Richard 1997; s. 185).

Ud fra Anna Birgitte Richards beretning kan det udledes, at 1970'ernes kvindekamp skitserede en ny måde at skrive og forstå litteratur på, som der med tiden er blevet udviklet videre på, sådan som Lillian Munk Rösing og Tania Ørum har formuleret det. I takt med denne teoretiske udvikling, så forklarer Rösing og Ørum, at man kan kategorisere den feministiske teori i to positioner – *essentialistisk* og *konstruktivistisk feminisme* (Rösing & Ørum 2012; s. 9).

Den essentialistiske feminisme er af den overbevisning, at køn er noget biologisk, og ud fra de to biologiske køn vil der naturligt være nogle forskellige måder at opføre og fremføre sig selv på, som henholdsvis mand og kvinde. Denne type feminisme var den mest dominerende langt op i det 20. århundrede, men er i nyere tid kun mest fremtrædende inden for dele af naturvidenskaben, blandt andet hos neurologer og biologer, som argumenterer for en naturlig forskel imellem kønnene, hvilket er baseret på diverse biologiske faktorer (Rösing & Ørum 2012; s. 10). Den konstruktivistiske feminisme er af den opfattelse, at køn er en social og historisk konstruktion, og at mande- og kvindekroppen pådattes nogle særlige identiteter, som er skabt ud fra nogle sociale normer og forventninger. Det er inden for denne feministiske position, at man mener, at mennesket opdrages til at være deres fødte køn. (Rösing & Ørum 2012; s. 10).

Den essentialistiske og konstruktivistisk feminisme kan anses som nogle overordnede feministiske positioner, som hver især har medfødt andre feministiske positioner under sig, blandt andet den fænomenologiske position, den egalitaristiske position, den radikalistiske position og den

dekonstruktive position. Alle disse retninger inden for feminismen kan være en optik som man kan påtage sig som analytiker, for at kunne forstå et værk i en feministisk kontekst.

Vita Andersens forfatterskab

Vita Andersens (1944-2021) var en dansk forfatter fra København, som i sit forfatterskab har formået at bevæge sig inden for en del forskellige genre. Med sine to første udgivelser, *Tryghedsnarkomaner* (1977) og *Hold kæft og vær smuk* (1978) blev Andersen hurtigt en succes, fordi hun blandt andet skrev sig stærkt ind i de samfundsmæssige og politiske tendenser, som man så på udgivelsestidspunkterne (Roslev 2018). Hendes to første udgivelser kan kategoriseres som en del af bekendelsesgenren, idet de begge rummer en essens af at ville berette om de svære tanker man kan have som en kvinde i et mandsdomineret samfund, hvor man blot ønsker at blive anerkendt, elsket og begæret. Læseren får et indblik i, hvilke følelser en kvinde kan opleve, og i særdeleshed hvordan det kan komme til udtryk, at være en kvinde som forsøger at leve op til de forventninger, som en mandlig samlever kan have. Digtene og novellerne fortæller ligeledes om kvinder, som føler sig begrænset af sig selv, idet de også kan være indoktrineret af de samfundsmæssige forståelser der er omkring kvinde-kønnet.

Værkerne har også ofte en ung pige som hovedperson, som konstant bliver udsat for svigt. Disse svigt kommer typisk fra en plaget og enlig mor, hvilket kan betragtes som et kontinuerligt svigt af kvinden i samfundet, som senere smitter af på barnet (Richard 1997; s. 375). Det er især i novellesamlingen *Hold kæft og vær smuk*, at man som læser bliver bekendt med forskellige piger, som oplever en form for svigt. Selvom hvert digt og hver novelle præsenterer forskellige kvinder og piger, så har hver især det tilfælles, at de oftest ikke føler sig tilstrækkelige, eller at de ikke er glade, i den situation de befinder sig i.

Anne Birgitte Richard forklarer, hvordan at Vita Andersen igennem prosadigte, iscenesætter et hverdagslignende sprog, hvor man som læser kan forstå, at der er tale om personer som føler sig fanget i urokkelige roller (Richard 1997; s. 374). Det er netop disse erfaringer som kan være relaterbare for andre kvinder, og det er især skitseringerne af kvindernes indre kampe, som Andersen er blevet rost for igennem sit forfatterskab (Mortensen & Schack 2007; s. 309). Til tider blev Andersen kritiseret for ikke at have et særlig kunstnerisk sprog, i sine tidlige værker, men hendes sparsommelige sprog kan have en sammenhæng med de tematikker, som hun arbejder med. De kvinder som hun beskriver, har ikke et udførligt sprog for det som de oplever, og de har svært ved at sætte ord på hvad det præcist er, som tynger dem (Mortensen & Schack 2007; s. 310).

Andersens værker er, som så mange andres forfatteres værker, åbne for forskellige tolkninger, hvilket gør at man som læser kan tolke dem ud fra sin egen erfaringsverden, og føle sig set i et stykke litteratur.

Genreforståelse – novelle og knækprosa

Genre – helt overordnet

Den skotske litteraturkritiker Alastair Fowler, skriver i et kapitel med titlen 'Genrebegreber' i bogen *Genre* (2009), at man igennem et analytisk arbejde med et stykke litteratur, vil kunne finde det vanskeligt, hvis man skulle forsøge at identificere et værks genre, ved udelukkende at lede efter nogle bestemte genretræk. Fowler er af den overbevisning, at hvis man forsøger at identificere én genre ud fra de samme generelle genretræk, uanset hvilket værk der er tale om, så vil man typisk slå fejl med denne identifikation. Det han betegner som det fejlagtige, i denne form for genrebestemmelse, er at man forsøger at klassificere, frem for at fortolke, han uddyber dette i følgende: "Genreteori handler om principper for rekonstruktion og fortolkning og (til en vis grad) vurdering af mening. Genreteori handler kun i ringe grad om klassifikation" (Fowler 2009, s. 41). Som litteraturanalytiker ville man, ifølge Alastair Fowler, få en mere dybdegående og realistisk forståelse for diverse typer af genrer, hvis man opnår en forståelse af genrer som farver, der kan blandes på mange forskellige måder (Fowler 2009); s. 39f). Som analytiker må man være åben over for, at der i et værk kan være en blanding af flere genrer, og man må først identificere disse, for at kunne forstå værket som helhed (Fowler 2009; s.42).

Fowler påpeger det vanskelige i at forsøge at forklare, hvordan en genre eller undergenre kan have fællestræk, grundet at hver gang man har forsøgt at forklare, hvad der specifikt kendetegner én genre, så vil der altid være litteratur som falder udenfor for denne kategorisering. Af denne grund er der, ifølge Fowler, mange litteraturkritikere som helt afskriver sig genreforståelsen i deres litteraturvidenskabelige arbejde.

Fowler tilskriver sig den østrigske filosof Ludwig Wittgenstein, og hans teori om *familieligheder*, som bliver beskrevet i Wittgensteins værk *Philosophische Untersuchungen* (1953), som et middel til at kunne forstå genre på et overordnet plan. Teorien om familieligheder bygger på, at medlemmerne i en familie typisk ikke vil være identiske i deres udseende, men at de derimod kan have fælles træk, som kan give en indikation af at de er relaterede til hinanden.

Denne teori kan, ifølge Fowler, benyttes til at danne en grundlæggende forståelse af litterære genrer. han uddyber dette i følgende:

Litterær genre forekommer at være netop sådan et flydende begreb, der passer godt til sådan en tilgang.

Repræsentanterne for en genre vil på den måde kunne opfattes som udgørende en familie, hvis indre grupperinger og enkeltmedlemmer er beslægtede med hinanden på forskellige måder uden nødvendigvis at have et enkelt særtræk, som er fælles for alle (Fowler 2009, s. 48)

Det kan udledes, ud fra Alastair Fowlers beskrivelser, at man i det analytiske arbejde med et litterært værk, må forsøge at skelne mellem de objektive og de teoretiske forståelser af de genrer som man arbejder med, sideløbende med at man eventuelt arbejder ud fra en forståelse omkring forfatteren, deres skrivestil og hvordan de har sat deres egvt personlige præg på de genrer, som de har valgt at skrive i.

Novellen

Novellen er en omdiskuteret genre inden for den litteraturteoretiske verden, da der har været mange holdninger til hvad en novelle bør, eller ikke bør, indeholde. Det er ligeledes blevet debatteret, om hvorvidt der er nogle træk hos novellen, som kan siges at gøre sig entydigt gældende i alle tilfælde. I det følgende afsnit vil der blive redegjort for novellegenren, denne redegørelse er baseret på tekster af Erik Skyum-Nielsen, Thomas Bredsdorff og Jens Flinker, idet alle tre tilsammen giver en bred og nuanceret forståelse af, hvad novellen er, og hvordan den kan defineres.

Alle tre skribenter tilskriver sig teorien fra Søren Baggesens bog *Den Blicherske novelle* (1965), idet den indkredser hvilke elementer en novelle som udgangspunkt altid indeholder – disse tre elementer er en fortæller, en begivenhed og en pointe (Skyum-Nielsen 2004). Erik Skyum-Nielsen uddyber Baggesens teori, og forklarer hvordan at Baggesen mener, at novellen kredser sig om menneskets vilkår, og hvordan et menneske forholder sig til diverse begivenheder, som de udsættes for. Disse begivenheder kan eksempelvis være noget uforudset, som dukker op, og som hovedkarakteren derfor må forholde sig til, det kan også være et sammenstød imellem to modstridende elementer, som hovedkarakteren må forsøge at navigere i. (Skyum-Nielsen 2004). Begivenheden bliver derfor omdrejningspunktet for hele novellens handlingsforløb, og det som novellen interesserer sig mest for, er hvordan mennesket forholder sig til det ukendte og uforudsigelige i disse begivenheder. Jens Flinker skriver følgende, om

novellen og begivenheden: ” Begivenheden er således en fremmed eller ukendt verden, der bryder ind i en kendt verden, som ved novellens begyndelse beherskes i sådan en grad, at de som oftest fremstår som ubevidst for de fiktive figurer” (Flinker 2004).

I mange tilfælde bygger det mærkværdige i novellen på at iagttage, hvordan et menneske pludselig kan være tvunget til at handle fuldstændig irrationelt, som følge af noget uforudset. Erik Skyum-Nielsen beskriver det irrationelle således:

Det irrationelle i tilværelsen kan være led i en metafysisk tilværelsestolkning, og begivenheden opfattes da som de ekstra humanes kræfters indslag i menneskelivet. Men dette behøver ikke at være tilfældet, det irrationelle kan godt være rene tilfældigheder eller i og for sig rationelle menneskelige handlinger, blot koncentrerer så ikke om de handlende mennesker og deres handlingers motivationer (Skyum-Nielsen 1986)

I forlængelse af dette, uddyber Thomas Bredsdorff, at der kan være tale om irrationalitet, hvis en karakter i en novelle handler utilstrækkeligt, og selvsamme karakter burde kunne have forudset, at deres handlinger ville være utilstrækkelige, men denne form for irrationalitet hos en hovedkarakter er ikke en nødvendig forudsætning i alle noveller (Bredsdorff 1994). Bredsdorff tilskriver sig derfor det synspunkt, at det irrationelle kun gør sig gældende i visse tilfælde, alt efter hvilken begivenhed der udspiller sig, og hvilke personer det udspiller sig for.

Jens Flinker forklarer, at der i novellen kan være tilfælde hvor det udefrakommende eller uventede bliver assimileret, drives ud, eller det velkendte helt bryder sammen som følge af det uventede (Flinker 2004). Konflikterne som typisk opstår, som følge af begivenhederne, kan være baseret på en indre konflikt hos hovedkarakteren, hvis de eksempelvis står imellem at skulle forholde sig til hvad de burde gøre, og hvad de reelt har lyst til. I novellen er der således ikke fokus på hvilke motivationer som ligger bag de udførte handlinger, men hvordan de handlinger som udføres, påvirker hovedkarakteren, og potentielt også novellens øvrige karakterer (Skyum-Nielsen 1986).

Thomas Bredsdorff forklarer, at novellen skal fremvise de sammenstød, hvor der ikke nødvendigvis er nogen åbenlys forståelse af, hvad der er det rigtige, og hvad der er det forkerte. Det afhænger af hvilke personer som optræder i forløbet, og hvilken kontekst de befinder sig i (Bredsdorff 1994). I denne kontekst spiller læseren også en essentiel rolle i novellens forståelse, fordi en læser har muligheden for at kunne erklære sig uenig, med en karakters handlinger. Ifølge Erik Skyum-Nielsen, så er hensigten med novellen, at læseren skal forsøge at tage fat i en allerede kendt virkelighed hos dem selv, og at læseren ud fra denne, kan

tilslutte sig en side af begivenheden. Skyum-Nielsen uddyber dette i følgende: ”Den klassiske novelle skal sætte sin læser i stand til at afdække og fremdrage uerkendte muligheder i sin på forhånd kendte verden” (Skyum-Nielsen 2004). En novelle kan derfor opfattes og læses meget subjektiv, fordi fortolkningen er baseret på hvem der læser den.

Fortælleren har en vigtig rolle i novellen, da det er fortælleren som skaber rammen for, hvordan en læser skal forstå hvad der udspiller sig i novellen. Erik Skyum-Nielsen beskriver, at en fortæller i en novelle kan variere mellem at være meget mekanisk, til en som er meget individualiseret (Skyum-Nielsen 1986). Dette må kunne tolkes som, at en fortæller kan variere mellem at være meget objektiv eller subjektiv, eller et sted midt imellem. Skyum-Nielsen forklarer yderligere, at det som oftest altid gør sig gældende for en novelles fortæller, er at der er en forhindring af en identifikation, imellem handling og læser. Dette skyldes, at novellens handlinger fortælles fra denne ene fortællers perspektiv, og som læser får man derfor ikke et indblik, eller et udvidet perspektiv, fra novellens potentielle øvrige karakterer (Skyum-Nielsen 1986). I forlængelse af denne pointe, skriver Thomas Bredsdorff, at man som læser derfor kun kan forholde sig til de elementer, som novellens fortæller fremviser, om dette skriver han følgende:

Det er godt, men ikke nok, hvis fremstillingen af det hverdagslige er overbevisende. Det er endnu bedre hvis fremstilling er bevisende. For så danner den et bedre grundlag for at vise det som disse noveller kredser om, at *man aldrig kan vide*. Det man tror man véd, om hinanden eller om sig selv, viser sig på afgørende punkter ikke at slå til (Bredsdorff 1994)

Det ville ikke kunne bidrage til en meningsfuld analyse, hvis man ville forsøge at lave en komplet sammenligning med novellens virkelighed, og den virkelighed man befinder sig i som læser, fordi man ikke med sikkerhed kan vide, om det er de samme virkeligheder man parallelisere. Man må derfor udelukkende forholde sig til den virkelighed som novellen selv fremstiller, og den fremstilling kan kun læses igennem en fortællers synspunkt, sådan som det også fremgår af overstående citat (Bredsdorff 1994). Med denne pointe taget i betragtning, og ud fra hvad der tidligere er blevet beskrevet om læserens rolle, må det kunne udledes, at en læser altid må forholde sig til den virkelighed, som novellen selv fremstiller. Men som Erik Skyum-Nielsen har beskrevet det, så vil en læser ofte bruge deres egen kendte virkelighed, til at kunne forstå den virkelighed, som novellen præsenterer, hvilket vil påvirke deres tolkning af novellen. Med Bredsdorffs pointe, må man kunne forstå, at man som læser stadig må forholde sig

afventende, og ikke nødvendigvis komme med en tolkning, som udelukkende er baseret på sin egen forståelsesramme.

Erik Skyum-Nielsen beskriver pointen, ud fra Søren Baggesens teori, og forklarer at denne kan deles i to – *determinationspunktet* og *tolkningspunktet*. Determinationspunktet er det punkt i novellen, hvor alle begivenhederne udspringer sig fra, mens tolkningspunktet er det punkt i novellen, hvor alle trådene føres sammen (Skyum-Nielsen 1986). Determinationspunktet kan stå alene i en novelle, idet der ikke nødvendigvis behøver at være en udredning på alle novellens begivenheder. Nielsen tilføjer yderligere, at tolkningspunktet kan optræde, men at det ikke altid er med den forudsætning, at der kommer en forløsning på begivenhederne, fordi novellen stadig kan have en åben slutning (Skyum-Nielsen 1986). Det kan ikke være en entydig forudsætning for novellen, at der altid kommer en forløsning på de begivenheder som præsenteres. Pointen kan være funderet i den måde, som karaktererne reagerer eller handler på, som følge af bestemte begivenheder, samt hvilke tanker de gør sig undervejs. Novellen er en genre, som kan give så meget, eller så lidt information, som den selv ønsker det, og i sidste ende må den endelige fortolkning falde på den person, som læser den.

Baseret på Erik Skyum-Nielsen, Thomas Bredsdorff og Jens Flinkers udlægning af, hvordan man kan klassificere en novelle, så fremgår det tydeligt, at novellen er en meget bred genre, som kan se ud på en del forskellige måder. På trods af denne betragtning, så bevæger genren sig stadig inden for nogle forudbestemte, men rummelige, rammer. Skyum-Nielsen, Bredsdorff og Flinkers udlægnings åbner op for den brede tolkning, og at man netop ikke kan, eller behøver, at forholde sig entydigt til alle noveller, hvilket kan sammenholdes med den beskrevne genreforståelse af Alastair Fowler. Begivenheden, fortælleren og pointen kan anses som familieligheder, som optræder på forskellige måder, i diverse noveller, men som stadig kan kategoriseres under den samme genrebetegnelse.

Knækprosa

Det politiske klima i 1970'erne gav anledning til en ny form for digtskrivning, da der var et behov for en større tilgængelighed til lyrikken. Både for dem som ønskede at skrive lyrik, og for dem som havde en lyst til at læse digte. Det var litteraturkritikeren Torben Brostrøm som første gang brugte betegnelsen 'knækprosa' i 1979. Han brugte begrebet nedsættende, idet han mente at denne nye form for digtning ikke krævede særlige sproglige kundskaber, og at det ikke kunne kaldes for lyrik, hvis man skrev det i talesprog. Han var ligeledes af den opfattelse, at tematikkerne som oftest blev

portrætteret i knækprosaen, var for simplificerede, i forhold til de til tematikker man ellers behandlede inden for lyrikken (Mortensen & Schack 2007; s. 308). Brostrøms tanker uddybes i følgende:

Avislyrikken var kønspolitisk brugslyrik, som ifølge kritikeren ikke udmærkede sig ved de store sproglige manøvrer. Til gengæld var den bundet op på „simple forløbsformer, bestemt af stoffet“, og der snakkes „løs med talesprogets alt for mange tomme ord og ubetonede stavelser, men lyrik bliver det ved den uordnede typografi. Det kaldes knæk-prosa og er let forståeligt.“ (Mortensen & Schack 2007; s. 308).

På trods af denne kritik som Brostrøm rejser imod knækprosaen, så var han også af den opfattelse, at digtgenren skulle være anderledes på daværende tidspunkt, fordi samfundet var under en særlig udvikling. Han mente at idealet inden for digtgenren skulle være et fokus på det subjektive, blandet med det objektive (Mortensen & Schack 2007, s. 308).

Knækprosaen åbnede op for en ny side af lyrikken, som tillod at digtere og forfattere kunne skrive om livets banaliteter, som kunne være frustrerende for dem. De kunne også skrive om de følelser, som sjældent fik lov til at se dagens lys, fordi det måske var for tabuiseret at åbne op omkring. Knækprosaen kan anses som et modspil til en digtgenre, som ofte gjorde brug af utallige metaforiske vendinger, lyriske billeder, og et sprog som for nogle kunne være for kompliceret at forstå meningen i. Knækprosaen gjorde digtgenren mere demokratisk, fordi den kunne nå ud til dem, som ikke kunne se sig selv i den digtgenre man havde set hidtil (Mortensen & Schack 2007; s. 308). I tidsskriftet *Kvindespor* har Annelise Ebbe og Anne Marie Dinesen hver især skrevet en artikel, om kritikken af knækprosaen, som florerede i denne tid. Begge skribenter har skrevet deres indlæg i 1981, altså omkring det tidspunkt hvor genren blev heftigt diskuteret, inden for det litterære felt. I Annelise Ebbes artikel 'Kunstens gebrækkelighed, gebrækkelighedens kunst' (1981), forsøger hun at uddybe hvad knækprosa helt konkret er for en genre. Hun forklarer, at genren må betragtes som en oplevelseshelhed, hvor det lyriske 'jeg' kan betragtes som et fiktions 'jeg', som leger med billeder, ironi, og skift imellem det hæslelige og det forfinede. Knækprosaen kan altså med Annelise Ebbes ord give et "(...) engageret virkelighedsbillede" (Ebbe 1981).

I Anne Marie Dinesens artikel 'Knæk, bræk og bekendelse' (1981) anfægter hun især forfatteren Klaus Rifbjerg, og hans kritik af kvinder som skriver knækprosa om parforhold, da Rifbjerg er af den opfattelse, at dette bliver for intimt at dele i litteraturen. Dinesen kritiserer Rifbjerg, fordi hun mener, at han er for snæversynet i forhold til hvad kunst kan være, og hun uddyber denne kritik med, at digte som ikke personligt siger hende noget, alligevel kan give hende

et indblik i andre gruppers livserfaringer (Dinesen 1981). Ifølge Dinesen, så må kunsten kunne give plads til at man kan formidle de barske sider af livet, hun skriver blandt andet:

Som Ribbjerg sikkert ved, så er der en vis sammenhæng mellem indhold og udtryk. Og skriget, som bliver siddende i halsen, for at naboerne ikke skal tro, at man er så vanvittig at lade sig banke af en mand, er ganske vanskelig at få til at lyde som bjældeklang ved juletid! Undertrykkelsen er nu engang hæslig (Dinesen 1981)

I denne kontekst formidler Dinesen den kvindelige erfaring, som eksempelvis kan være at leve i et voldeligt ægteskab, og dette bør ifølge hende ikke kunne gøres til noget smukt eller æstetisk. Den undertrykkelse som en kvinde kan gennemgå, er forfærdelig, og den bør ikke pakkes ind i et ophøjet eller metaforisk sprog (Dinesen 1981). Anne Marie Dinesen forsøger at understrege vigtigheden i at kvinder, såvel som andre minoritetsgrupper, kan få en plads på den litterære scene, og at de får muligheden for at fortælle om deres virkelighed. Litteraturen er et vindue ind til ukendte erfaringsverdener, og knækprosa om kvindeundertrykkelse kan skabe en forståelse, for hvilken effekt dette kan have på det enkelte individ. Kunsten skal kunne rumme menneskets forskellige erfaringer med livet, også de erfaringer, som for andre kan virke for intime til at dele.

Ebbe og Dinesen har begge et øget fokus på betydningen af knækprosaen, og Anne Marie Dinesen påpeger også, at det ikke er så interessant at forstå hvad knækprosa er, fordi det kan man egentlig forklare meget kort og præcist. Det interessante ligger mere i den betydning, som det har haft, ud fra historisk perspektiv, og de diskussioner det har åbnet op for om hvad kunst er og hvem det er til for (Dinesen 1981).

I Annelise Ebbes artikel uddyber hun hendes tolkning af, hvem kunsten er til for, og hvad det kan bidrage til den enkelte:

(...) man kan vel udtrykke det så enkelt som at man bruger kunst for at blive klogere, og mens nogle bliver klogere gennem vage sansninger og ubestemmelige fornemmelser, bliver andre klogere af en mere konkret og direkte erfaringsformidling – sådan som den eksempelvis kan udtrykkes i brugskunsten, og således også i knækprosaen (Ebbe 1981)

Hvert individ kan have forskellige forhold, til den litteratur de læser, og hvad de ønsker at få ud af det. Ebbe uddyber yderligere, hvordan at man som enkeltperson også kan have et behov for forskellige typer af litteratur på forskellige tidspunkter i sit liv, og at det eksempelvis kan være betryggende at læse om andre kvinder som har det svært, hvis man selv er en kvinde, som har det svært. Man kan læse de store fantasifulde digtsamlinger og romaner, hvis man har et behov for at

blive taget væk fra sin egen virkelighed for en stund. mens den realistiske og barske knækprosa kan bruges til at få en læser til at føle sig set igennem det litterære, hvilke kan vække en følelse af genkendelighed, som man kan spejle sig i (Ebbe 1981).

Kvinden som den 'anden' – Simone de Beauvoir

Simone de Beauvoir var en fransk filosof, som fik stor anerkendelse for hendes udgivelse *Det andet køn*, som oprindeligt er udgivet på fransk i 1949, og oversat til dansk i 1965. I denne bog skriver Beauvoir en uddybende teori om kvindens position, og hvordan kvinden historisk og biologisk set, er blevet gjort til det underlegne køn. Beauvoir beskriver, at manden er blevet betragtet som et subjekt, mens kvinden er blevet betragtet som 'den anden'. Det er forståelsen af kvinden som 'den anden', der vil blive uddybet i følgende afsnit.

Forståelse af 'den anden' – Hvorfor underkaster kvinden sig denne position?

Beauvoir forsøger at forstå hvad en kvinde helt konkret er, da hun er af den opfattelse, at kvinden ikke bliver betragtet som en kvinde, hvis hun ikke lever sig ind i det, der betragtes som rigtig kvindelighed (Beauvoir 1965; s. 11). Hun mener, at der er en fornægtelse af de personer, som er født som kvinder, men som ikke lever op til de samfundsskabte idealer der er for en kvinde.

Ifølge Beauvoir, så behøver en mand ikke at skulle forklare sig selv ud fra deres køn, fordi deres køn er associeret med noget positivt og neutralt, mens kvinden bliver associeret med det negative, fordi hendes køn rummer en begrænsning (Beauvoir 1965; s. 13), Med dette mener hun, at kvindekønnet bliver opfattet som én bestemt identitet, mens manden kan have en selvstændig identitet, som går ud over hans køn. Alt hvad kvinden tænker og føler, er hængt op på hendes køn, og ikke på hende som et menneske: "Manden kan tænkes uden en kvinde, men hun kan ikke tænkes uden ham. Og hun er kun, hvad manden bestemmer, hun skal være" (Beauvoir 1965; s. 14). Den "kvindelighed" som Beauvoir forklarer, at kvinden skal leve op til, er skabt ud fra en mandlig interesse. Det er disse grundtanker, som er grundlaget for Beauvoirs forståelse, af forholdet imellem mænd og kvinder. Manden er subjektet, og det er hans perspektiv som bliver det centrale, og i dette perspektiv optræder kvinden som 'den anden', som en underlegen position der er skabt, for at fremme mandens position.

For Simone de Beauvoir er det et grundbegreb i den menneskelige tænkning, at der er nogen eller noget, som er den 'anden' til et subjekt, hun kommer med følgende eksempel: "For

landsbyens folk er alle udefra *andre* og dermed mistænkelige, ligesom ethvert lands indbyggere betragter alle, der ikke er landsmænd, som *fremmede*” (Beauvoir 1965; s. 15). I denne kontekst forklarer hun ligeledes, at jøder og sorte amerikanere er eksempler på nogle grupperinger, som er blevet betragtet som ’de andre’, hvor det i denne forbindelse er antisemitister og amerikanske racister, som har betragtet dem selv som subjekter. Ifølge Beauvoir skyldes denne tankegang at: ”Subjektet vil (...) bekræfte sig selv som det væsentlige og konstituere den anden som ikke-væsentlig, objekt.” (Beauvoir 1965; s. 15).

Beauvoir sætter spørgsmålstegn ved, hvorfor ’den anden’ så underkaster sig i denne position. Hun mener, at grunden til dette er, at kvinden historisk set har været i denne position så længe, at det er blevet en normalitet for hendes forståelse af sig selv. I modsætning til diverse etniske eller religiøse minoritetsgrupper, som er blevet sat i en position som ’de andre’, så har kvinderne ikke haft en begivenhed eller en optakt, som har ført dem til den position, som de befinder sig i. Der har således ikke eksisteret en anden virkelighed for kvinden (Beauvoir 1965; s. 17), og kvinden har derfor accepteret hendes skæbne, som en naturlig forudsætning, dette uddybes i følgende:

Men kvinden kan ikke i sin vildeste fantasi komme på den tanke at udrydde mændene. Hun er knyttet til sine undertrykkere på en måde, der ikke lader sig sammenligne med noget som helst andet, da kønsdelingen jo er et biologisk faktum og ikke et fænomen, der er opstået på et eller andet tidspunkt i historien. Modsætningsforholdet inden for rammerne af den naturgivne *mitsein* og har aldrig sprængt den. (...) Og herved får kvinden sin endelige definition: Hun er det *Andet* inden for en helhed, hvis to kategorier er nødvendige for hinanden (Beauvoir 1965; s. 18).

Idet kvinderne ikke har kendt til en anden virkelighed, eller har haft en anden forståelse for deres eget køn, så har der ikke været et behov for et oprør i lang tid. Beauvoir uddyber yderligere, at de kvinder som måske har kunne se noget fejlagtigt i den måde, som deres køn er blevet repræsenteret på, ikke har haft styrken, eller viljen, til at kunne modsige sig den orden, som har fastholdt denne repræsentation af dem. Hvis kvinden vil modsætte sig hendes position som ’den anden’, så vil hun ifølge Beauvoir kunne risikere at miste mange af de muligheder, som hun opnår igennem hendes relation til manden (Beauvoir 1965; s. 19). Af selvsamme årsag kan kvinden også ønske at forblive i den underlegne position, fordi hun er bevidst om de muligheder det giver hende, og det kan føltes betryggende for hende.

Opretholdelse af kvinden som 'den anden'

Beauvoir er kritisk over for Sigmund Freud, og hans psykoanalyse, fordi hun mener at hans teori er medvirkende til at fastsætte en ide, om at kvinden er født til at være i rollen som 'den anden'. Hun beskriver eksempelvis, at Freud har beskrevet en misundelse fra pigens side, fordi hun ikke har en penis, ligesom drengen. Dette har flere psykoanalytikere senere anfægtet som fejlagtigt, og Beauvoir mener selv, at den misundelse pigen har, kan komme af at observerer mandens position og de privilegier han har, fra en tidlig alder (Beauvoir 1965; s. 72). Hendes kritik anfægter det faktum, at Freud ikke inddrager samfundsmæssige faktorer i hans beskrivelse af piger og drenges udvikling i den tidlige barndom. Freuds psykoanalytiske teori bygger på en deterministisk forståelse (Wikipedia s.d.), som derfor også understøtter ideen om at kvinden som 'den anden' må være en naturligt givet forudsætning, hvilket Beauvoirs og hende eksistentiale position er modstander af. Beauvoir uddyber hendes kritik med, at den måde som forældre opdrager deres børn på, er medvirkende til en fastholdelse af ideerne om, at alle sociale, psykologiske og fysiske forskelle der er imellem piger og drenge, er naturligt givet fra fødslen (Beauvoir 1965; s. 77).

Det er grundet denne forståelsesramme omkring kvindens naturlig givne skæbne, som Freud blandt andet arbejder inden for, at man kan forstå hvorfor nogle kvinder føler sig mest komfortable i at forblive i den rolle som de er i. Det skyldes, ifølge Beauvoir, at det er den eneste rolle, som er blevet præsenteret for hende, og derfor bliver det vanskeligt for en kvinde, at kunne forestille sig en anden virkelighed som ville være mest gavnlig for hende selv. Beauvoir uddyber disse tanker i følgende: "Det er derimod vor opfattelse, at hun tøvende overvejer, om hun skal påtage sig den rolle, der tilbydes hendes, nemlig som objekt, det Andet, eller om hun skal efterkomme sine frihedskrav" (Beauvoir 1965; s. 80)

Hvis man tager den historiske kontekst i betragtning, så bliver det mere tydeligt, hvorfor kvinden muligvis vil finde det vanskeligt eller uoverskueligt, at skulle frasige hendes position. Mændene har udnyttet deres privilegium, ved at udtrykke de nedsættende holdninger om kvindeskønnen som noget: "evigt og absolut" (Beauvoir 1965; s. 20). Af denne grund har alle lovgivere, præster, skribenter og andre lignende magter, som oftest har været mænd, gjort deres ophøjede opfattelse af deres eget køn, til lov og ret (Beauvoir 1965; s. 20). Samtidigt har disse magtindehavere stadfæstet kvindens position, som den understillede i alle henseende, hvilket har gjort det svært at kunne argumentere imod den. Simone de Beauvoir understreger gennemsigtheden i denne opfattelse, hun beskriver dette i følgende: "Denne fjendtlige holdning

synes til tider velbegrundet, men er lige så ofte helt vilkårlig. I virkeligheden er den blot et skalkeskjul for et mere eller mindre behageligt camoufleret om selvretfærdiggørelse.” (Beauvoir 1965; s. 21). Mændene har haft et underliggende behov for at kunne selvretfærdiggøre sig selv som mænd, og de har kunne samle sig i grupper, for at kunne bekræfte hinanden i deres umyndiggørelse af kvinden.

Denne umyndiggørelse er ofte sket på baggrund af nogle biologiske faktorer, idet mange, oftest mænd, har forsøgt at retfærdiggøre kvinden underlegne position, som et biologisk faktum der ikke kunne ændres på. Det biologiske argument får dog kun en betydning igennem det samfund, som tilegner det en betydning, Beauvoir beskriver det blandt andet i følgende: ” (...) man kan ikke i fysiologien finde en motivering for værdierne. Der sker snarere dette, at de biologiske kendsgerninger antager de værdier, den eksisterende tillægger dem” (Beauvoir 1965; s. 64) - Det der betragtes som nogle ”naturlige” forudsætninger, kan kun betegnes sådan, fordi der er nogle som har bestemt, at det er sådan. Kvinden opfattes kun som noget underlegent, fordi det har været i mændenes bedste interesse, og ifølge Beauvoir er der ingen reelle biologiske forudsætninger, som støtter op om de teser der beskriver kvinden som noget biologisk underlegent.

Mandens forståelse af kvinden – Subjektet som tilfredsstilles af ’den anden’

De forskellige begrundelser for, hvorfor kvinden er den underlegne, bliver gjort ret gennemskuelige igennem Beauvoirs beskrivelser, fordi det i alle tilfælde helt grundlæggende handler om at manden vil fremhæve sig selv og sit eget køn. Manden har brug for en ’anden’, til at kunne bekræfte sig selv som subjekt. I forlængelse af dette forklarer Beauvoir, at dette skyldes at manden ville skulle bruge mere energi, hvis han skulle finde denne bekræftelse iblandt sine egne (Beauvoir 1965; s. 243). Hun fortsætter med at forklare, hvordan det er kvinden som kan give manden den bekræftelse, som han ønsker:

Hun er nær ved manden og i hans vold, derfor opstiller hun ikke værdier, der er ham fremmede, men dog er hun i kraft af at være den Anden uden for mændenes verden og kan således opfatte ham objektivt (Beauvoir 1965; s. 243)

Kvinden er tæt nok på manden til at kunne gennemskue hans mod, skønhed og kraft, men stadig ikke så tæt på, at hun kan true hans position. Beauvoir beskriver, at mænd indbyrdes er for fokuseret på deres arbejde og kampe, til at kunne iagttage og bekræfte hinanden på en fyldestgørende måde (Beauvoir 1965; s. 243). Kvinden kan derfor bruges som et publikum til mandens gerninger, og give ham en applaus, når han gør noget som kan opfattes positivt. Manden

kan også bruge kvinden til blandt andet at udforske sin seksuelle drivkraft og intimitet, og i disse tilfælde vil det, ifølge Beauvoir, kun være over for kvinden, at han kan udforske disse sider af sig selv. Manden har altså flere muligheder for at kunne realisere sig selv, på alle tænkelige måder, både gennem den mere objektive anerkendelse fra andre mænd, og den mere personlige og intime side af sig selv, i selskab med kvinden (Beauvoir 1965; s. 245). Dette uddybes yderligere:

Hun er hans modsætning uden at være hans negation. Hun er det Andet, der kan annekteres uden dermed at ophøre med at være det Andet. Derfor er kvinden så nødvendig for mandens glæde og triumf, at man kan sige, at hvis ikke hun havde eksisteret, ville mændene have opfundet hende (Beauvoir 1965; s. 247).

Det som en kvinde skal leve op til, og repræsentere udadtil, er en konstrueret ide. Det er en ide, som er skabt ud fra en mandlig interesse, og den selvsamme ide skaber en stor begrænsning, for at kvinden kan få lov til at skabe sig et liv, som udelukkende rummer hendes egne interesser. Kvinden er kun accepteret, såfremt at hun forbliver i denne skabte ide. Hvis en kvinde forsøger at leve for sig selv, og ikke for manden, så vil hun blive betragtet som "uheldsvanger" (Beauvoir 1965; s. 247).

En kvinde skal, ifølge Beauvoirs beskrivelser, også bevare sin jomfruelighed, for at kunne tilfredsstille en mands forståelse af hende. Hvis en kvinde forbliver en jomfru, indtil hun gifter sig, og den mand hun gifter sig med, tager hendes mødom, så vil han kunne føle et ejerskab over hende, som han kan opretholde igennem deres ægteskab. Jomfrueligheden bliver beskrevet som noget smukt og poetisk, og noget som kvinden bør stræbe efter at værne om: "Et jomfrueligt legeme ejer de dunkle kilders uberørte kølighed, blomsterknoppens morgenfriske duft og et skær som den perle, der aldrig er blevet kysset af solens stråler" (Beauvoir 1965; s. 212). Kvindekroppen bliver gjort til noget, som manden kan påtage sig et ejerskab over, og når først kvinden har mistet sin mødom, så vil hun ikke kunne give hendes renlighed til en anden mand. Kvinder som ikke længere har deres mødom, har ikke længere den samme værdi, som de kvinder der har, og hvis en ældre kvinde endnu ikke har mistet sin jomfruelighed, kan hun risikere at blive et offer for fordømmelse (Beauvoir 1965; s. 213).

Kvinder har, ud fra overstående opfattelse, en udløbsfrist i forhold til hvor længe de er egnede til ægteskab. Beauvoir forklarer, hvordan kvinden må forsøge at klæde sig, så hun bliver til det objekt som en mand ville kunne begære. Hun kan bruge smykker, sminke eller parfume, for at kunne tiltrække sig den mandlige opmærksomhed (Beauvoir 1965; s. 216f). Kvinden skal helst tildrage sig den mandlige opmærksomhed, blandt andet igennem sit udseende, inden hun rammer hendes udløbsfrist, altså før hun i mændenes optik bliver for gammel, til at kunne stræbe efter et

ægteskab. Disse pointer understreger blot yderligere, hvilket mandsdomineret system, som det er at kvinden må leve under. Alt er dikteret ud fra en mandlig optik, og alt hvad kvinden bør foretage sig, forventes at være for mandens bedste velbefindende og interesse.

Beauvoir beskriver, at mændene med tiden har lært at vælge deres solidaritet over for kvinden til og fra, alt efter hvilke synspunkter omkring kvindens position, der bliver fremstillet. Hun skriver blandt andet:

For øvrigt er det de færreste mænd, der gør deres krav gældende med rene ord. De placerer ikke kvinden som noget laverestående, da det demokratiske ideal er gået dem i den grad i blodet, at det falder dem naturligt at opfatte alle menneske som lige (Beauvoir 1965; s. 24).

Ifølge Beauvoir, så er der sket en udvikling, hvor mænd nu ikke åbenlyst vil tilskrive sig en opfattelse af, at kvinden ikke er dem underlegen, sådan som man måske ellers tidligere har observeret det. Hun forklarer, at manden kan have en respekt for sin hustru, og for den mor hun potentielt er, og at de på trods af mindre forskelligheder, er ligeværdig som mennesker. Men selv hvis dette er tilfældet, kan manden stadig være af den overbevisning, at kvinden eksempelvis ikke hører til i erhvervslivet (Beauvoir 1965; s. 24). Mændene vil derfor, ifølge Beauvoir, gerne fremstå som solidariske over for kvindernes stigende ønske om frigørelse og selvstændighed, men i virkeligheden forholder det sig sådan, at de kun vil støtte op om kvindens ønsker, når disse ønsker er tilsvarende til de ønsker som mændene selv har. Kvinderne får respekt og forståelse fra det modsatte køn, såfremt at de stadig lever op til de forventninger, som mænd har til dem.

Mændene vil, ifølge Beauvoir, altid forsøge at forsvare deres egne privilegier, sådan som det også er blevet beskrevet tidligere. Og de vil skifte mellem at mene at kvinderne allerede er fuldstændigt ligestillet, til at være af den opfattelse, at det ville være nytteløst for kvinderne at komme med krav om ligestilling, for det vil de aldrig kunne opnå (Beauvoir 1965; s. 25) – Denne skiftende position mener Beauvoir at der er en underliggende forklaring på, hun beskriver det i følgende:

Forklaringen er, at manden har overmåde vanskeligt ved at vurdere den umådelige betydning af de sociale diskriminationer, der udefra set kan synes at være ligegyldige, men som i åndelig og intellektuel henseende har præget kvinden så gennemgribende, at man let kan komme til at forveksle de af hendes egenskaber, der er resultatet af diskriminationerne, med dem der er særegne for hendes natur ((Beauvoir 1965; s. 25).

Uanset hvor solidarisk eller sympatisk en mand kan være over for kvinden, og over for hendes position, så vil han aldrig kunne sætte sig i hendes sted fuldstændigt, grundet den årelange diskrimination imod hendes køn. Ligeledes mener Beauvoir af denne grund heller ikke, at mænd som konstant skifter holdning til ligestilling imellem kønnene, for at fremme deres egne privilegier, er i stand til at kapere hvor privilegeret de reelt er.

Kroppen som en situation

Simone de Beauvoir er særligt kendt for det følgende citat: ”Man fødes ikke som kvinde, man bliver det” (Beauvoir 1965; s. 13), heri ligger der en antydning af, at kvinden er noget som bliver skabt, hvilket vil sige, at de antagelser og forventninger, der er til hvad en kvinde er, ikke kan stamme fra naturen side. Beauvoir forklarer dette med, at kroppen er en situation, hvilket bliver uddybet af den norske litteraturprofessor Toril Moi, i hendes tekst ’Kroppen er en situation’ fra 1998. Med udgangspunkt i Beauvoirs teori, så skriver Toril Moi, at mennesket får sin mening igennem handlinger, og situationen, som Beauvoir beskriver, er forbundet med de kropslige erfaringer (Moi 1998; s. 95). Moi forklarer, at kroppen som situation kan sammenholdes med levet erfaring, og forholdet til kroppen som en situation, kan på samme tid både være subjektiv og objektiv.

Mennesket har en subjektiv forståelse af deres egen situation, men denne subjektive opfattelse er dannet på et grundlag af andre situationer, som mange mennesker er en del af (Moi 1998; s. 99). Baseret på denne udlægning, så forklarer Toril Moi, at Simone de Beauvoir er af den opfattelse, at kvindens erfaring med hendes egen krop, er forbundet med de situationer hun befinder sig i (Moi 1998; s. 99). Kvinden har opholdt sig i nogle objektive situationer, som blandt andet har omfattet, at hendes mål i livet bør være at stræbe efter et ægteskab og at få børn. Disse objektive situationer er blevet til en del af kvindens subjektive situation, eller sagt med andre ord, det er hendes levede erfaring som kvinde (Moi 1998; s. 100). Beauvoirs pointe med denne eksistentiale udlægning, er at understrege vigtigheden i at skabe større frihed for kvinden, og ændre på de objektive situationer, som skaber en begrænsning i den subjektive situation hos kvindekroppen. Toril Moi skriver følgende:

Beauvoirs tro på samfunnsmæssig og individuell forandring er en logisk konsekvens av de to tesene om at kroppen er en situasjon, og at den alltid befinner seg i en situasjon, ikke av en forestilling om at kvinner alltid vil være undertrykte rett og slett fordi de har evnen til å føde barn (Moi 1998; s. 100)

Der skal ske samfundsmæssige og individuelle forandringer, for at en kvinde kan udleve sin sande frihed, i den krop som hun er født i. Dette kan føres tilbage til Beauvoirs forståelse af, hvorfor der er kvinder som vælger at forblive i rollen som 'den anden'. Forståelsen af kroppen som en situation, har præget kvinden opfattelse af hende selv, og hvad hun er i stand til, eller hvad hun kan forvente af hendes tilværelse som kvinde. Beauvoir mener ikke, at kvinden er begrænset fordi hun er den der kan føde børn, hun er begrænset fordi den samfundsmæssige og den individuelle opfattelse reducerer hende til blandt andet kun at være fødedygtig, og til at være et støtteben til mandens bedrifter (Moi 1998; s. 100)

De samfundsmæssige forventninger er dog vanskelige at ændre på, både fordi det som beskrevet tidligere, er noget som går langt tilbage historisk set. Og ifølge Beauvoir bliver det lige så vanskeligt, når de forventninger og holdninger der er til kvinder, bliver videreført igennem flere generationer. Kvindens position som 'den anden' bliver videreført, fordi det som benævnt kan være urealistisk at se en anden virkelighed, end den der er, og derfor bliver de kvinder som indtager denne rolle, gjort til forbilleder for yngre kvinder (Beauvoir 1965; s. 28). Beauvoir forklarer yderligere, at selv hvis der er forældre som ønsker at opdrage deres døtre til at iscenesætte sig som selvstændige individer, så vil de risikere at møde modstand eller fordømmelse fra det øvrige samfund (Beauvoir 1965; s. 27). Ud fra dette må man kunne forstå, at det kræver et særligt tankesæt og et stort mod, at gå imod en samfundsorden, som er så indoktrineret i dens medlemmer, og derfor vil konklusionen oftest være, som det tidligere er blevet forklaret, at alle accepterer tingene som de er. Beauvoirs tanker om kroppen som en situation bygger på en eksistentielistisk forståelse. Mennesket skaber sig selv som et frit væsen, men friheden begrænses af den forståelsesramme, som de befinder sig under. Kvinden befinder sig i en forståelsesramme, som er skabt af en patriarkalsk orden, og derfor er hun i en konstant konflikt om at ville iscenesætte sig selv som et subjekt, men begrænses af at være tvunget ind i rollen som 'den anden' (Pedersen 2006).

Opsummerende kan det udledes, at Simone de Beauvoir mener, at der ikke er nogle naturlige forudsætninger for et det ulige forhold imellem mænd og kvinder. Ideen om hvad kvinden er i stand til, eller rettere sagt, hvad hun ikke er i stand til, er en konstrueret ide. Forståelsen af kvinden er konstrueret ud fra en mandlig interesse om at ville fremme sig selv, og for at kunne fastholde de privilegier som de selv har opnået. Dette kan sammenflettes med Judith Butlers teori, som ligeledes fokuserer på at køn kan betragtes som et konstrueret koncept, for at kunne tilpasses til en bestemt samfundsorden. Simone de Beauvoir og Judith Butlers teorier kan give et uddybende og nuanceret billede af, hvordan kvinden er blevet formet til noget, som hun ikke nødvendigvis er.

Køn og performativitet – Judith Butler

Judith Butler er en amerikansk filosof, sociolog og queer-teoretiker. I 1990 udgav Butler bogen *Gender Trouble*, som på dansk går under titlen *Kønsballade*. I denne bog beskriver Butler, hvordan den samfundsmæssige forståelse af køn er et konstrueret koncept. I et forord, som er tilføjet til udgivelsen i 1999, skriver Judith Butler, at hendes intention med *Gender Trouble* ikke har været at diktere nye måde, at forstå køn på, men at hendes hensigt snarere har været et ønske om at åbne op for mulighedsfeltet for forståelsen af køn (Butler 2010; s. 13). I følgende afsnit vil hendes teori om performativitet, socialt og biologisk køn og den heteroseksuelle matrice blive uddybet.

Forståelse af den heteroseksuelle matrice og performativitet

Judith Butler beskriver, at man har lavet en opdeling af kønnene i kategorierne 'mand' og 'kvinde', og at disse kategorier har forskellige attributter, som er tilknyttet til dem hver især. De to køn er hinandens modsætninger, og ud fra et samfundsmæssigt perspektiv ville man have vanskeligt ved at acceptere, hvis en person ikke optrådte inden for en af disse to kategorier. Der ville ligeledes være en manglende samfundsmæssig accept, hvis en person ikke påtog sig de tilhørende attributter, som er tilskrevet til deres tilhørende kønskategori.

Butler eksemplificerer dette med, at hvis en lesbisk kvinde har et androgynt udtryk, så ville der være en sandsynlighed for at andre mennesker ville tolke dette kønsudtryk, som at denne kvinde har et ønske om at være en mand. Der ville være en underlagt forventning om, at fordi denne kvinde tilegner sig et maskulint udtryk, så må hun derfor også påtage sig hele den maskuline rolle, hvilket skyldes at den samfundsmæssige opfattelse kobler det maskuline udtryk sammen med den maskuline kønsidentitet (Butler 2010; s. 12). Ifølge den normative forståelse af køn, så skal individet helst passe ind i de forståelsesrammer, som er skabt omkring de to køn. Derfor bliver det ikke anset som socialt acceptabelt, hvis en kvinde stadig identificerer sig som en kvinde, men samtidigt klæder sig maskulint, fordi hun ikke lever op til den forventning, der er til hende som en kvinde. Dette eksempel udspringer sig af, at forståelsen af køn opererer inden for det, som Butler kalder for *den heteroseksuelle matrice* – denne defineres som en forståelse af, at kvinder er de feminine, mænd er de maskuline og at disse indgår i indbyrdes heteroseksuelle forhold med hinanden (Butler 2010; s. 60). Dette forklarer Butler yderligere i følgende:

Denne institutionelle heteroseksualitet både kræver og producerer hver af de kønnede termes entydighed, som konstituerer grænsen for kønnede muligheder inden for et binært kønssystem, der er baseret på modsætninger (Butler 2010; s. 67)

Den heteroseksuelle matrice fremstilles som noget naturligt, eller som en ”obligatorisk og naturaliseret institution” (Butler 2010; s. 68). Butler pointerer, at vi stadfæster ideen om hvad køn er igennem modsætninger, fordi mennesket forstår sig selv ud fra det, som de ikke er: ”Man er derfor sit køn i det omfang, at man ikke er det andet køn” (Butler 2010; s. 67). En kvinde forstår sig selv som en kvinde, fordi hun ved, at hun ikke er en mand. Og fordi der er nogle forudbestemte karakteristika og normer for, hvordan en kvinde bør være, så er det disse forventninger hun ville skulle forsøge at leve op til.

Butler arbejder med et begreb som hun kalder for *performativitet*, hvilket hun uddyber yderligere i følgende: ”Inden for arven af substansmetafysisk diskurs, viser køn sig at være performativ, der konstituerer den identitet, som den angiveligt er.” (Butler 2010; s. 70). Performativitet indebærer, at et individ ”optræder” som det køn de er født med, hvilket skal forstås som at individet påtager sig en rolle, ud fra de givne forventninger og associationer, som forbindes med at være henholdsvis en mand eller en kvinde. Ud fra dette må man derfor kunne udlede, at der må være nogle mennesker som påtager sig deres identitet, baseret på deres fødte køn, og som derfor kan føle at de ikke kan forene sig med denne identitet, fordi denne identitet ikke nødvendigvis er repræsentativ, for den person som de er.

Det er en essentiel pointe hos Judith Butler at forklare, at de kønsforventninger som er skabt under den heteroseksuelle matrice, ikke er i stand til at kunne imødekomme de mennesker, som befinder sig uden for de binære og heteronormative rammer. I teksten ’Subjekt, køn og begær’ forklarer hun, at de som ikke passer ind på de kulturelle forståelser af køn, inden for den heteroseksuelle matrice, bliver betegnet som ”udviklingsfejl eller logiske umuligheder” (Butler 2007; s. 47). Et menneske kan ikke anerkendes som et menneske, hvis ikke det passer ind i den heteroseksualiserede forståelse af, hvad de bør være, fordi et menneskes identitet er bundet stærk op omkring, hvilket køn de har. Den herskende forståelse indebærer og accepterer, ifølge Butler, de personer som bevæger sig inden for modsætningsforholdet imellem ”feminin” og ”maskulin”. Hun påpeger dog vigtigheden i, at der findes personer som ikke befinder sig inden for dette modsætningsforhold, fordi disse personer bidrager til en etablering af nye forståelsesrammer, og potentielt også for rivaliserende matricer til den heteroseksuelle matrice (Butler 2007; s. 47).

Anfægtelse af det sociale og det biologiske køn

Ifølge Butler er der en opfattelse af, at man kan skelne imellem det biologiske køn og det sociale køn, og at disse hver især repræsenterer noget forskelligt, inden for forståelsen af køn. Butler beskriver, at denne opfattelse er bygget på, at det biologiske køn er det køn vi er født som, og det sociale køn er de kønsroller og kønsidentiteter, som udspringer sig af sociale normer. Hun forklarer yderligere, at grunden til at man har ville lave denne sondring, imellem det sociale køn og det biologiske køn, er fordi man har forsøgt at anfægte ideen om at ”biologi er skæbne” (Butler 2010; s. 44). Der har været en opfattelse af, at det biologiske er en fast etableret enhed, mens det sociale er noget som er kulturelt konstrueret, og derfor må det antages at det derfor ikke kan forblive en fast enhed. Butler forklarer, at fordi det sociale køn bliver beskrevet som en enhed, som er uafhængigt af det biologiske køn, så må det derfor ikke være en naturlig forudsætning, at de maskuline og feminine attributter udelukkende kan associeres til en mandlig og en kvindelig krop (Butler 2010; s. 45). Men på trods af denne pointering, så mener Butler ikke, at dette er den gældende forståelse af det sociale køn.

Butler sætter spørgsmålstegn ved, om man i det hele taget kan lave en opdeling imellem det biologiske og det sociale køn, fordi forståelsen af det biologiske køn, ifølge hende, også må være noget, som er konstrueret, om dette skriver hun blandt andet: ”Er det biologiske køns angiveligt naturlige fakta diskursivt produceret af forskellige videnskabelige diskurser, der tjener andre politiske og sociale interesser?” (Butler 2010; s. 45). Hun mener, at biologisk køn er en socialt kønnet kategori, hvorigennem grundlaget for den heteroseksuelle matrice er blevet skabt. Hun beskriver yderligere, at det sociale køn er det produktionsapparat, som etablerer forståelsen af det biologiske køn som noget naturligt: ”Socialt køn omfatter også de diskursive/kulturelle midler, der producerer og etablerer ”kønnet natur” eller ”naturligt køn” som ”prædiskursivt”, dvs. før kultur, en politisk neutral overflade, *hvorpå* kulturen handler” (Butler 2010; s. 46).

Butler pointerer, at selvom der er en opfattelse af at det sociale køn er noget som er konstrueret og kulturelt betinget, så er det stadig bundet op på normative opfattelser, som udspiller sig i den heteroseksuelle matrice, hun skriver blandt andet følgende:

Ifølge nogle redegørelser antyder opfattelsen af, at socialt køn er konstrueret, en vis determinisme i forhold til sociale kønsbetydninger, som er indskrevet på anatomisk forskellige kroppe hvor disse kroppe bliver forstået som passive modtagere af en ubønhørlig kulturel lov. Når den relevante ”kultur”, som ”konstruerer” køn, bliver forstået i form af

sådan en lov eller sæt af love, så ser det ud, som om socialt køn er lige så determineret og fastlåst (...). I sådant et tilfælde bliver kulturen, ikke biologien, skæbne. (Butler 2010; s. 47)

Opfattelsen af de to køn, hvad end det er det sociale eller det biologiske, udspringer sig af den samme grundsten, hvilket er at man tillægger de to køn diverse attributter, som er baseret på anatomiske forskelle. Derfor er det heller ikke en mulighed at kunne tillægge det sociale køn, til en hvilken som helst krop, uanset køn. Dette skyldes, ifølge Butler, at det sociale køn netop ikke er konstrueret til at skulle være uafhængig af det biologiske køn, sådan som hun har forklaret, at der har været en antagelse omkring. Kroppen har dannet et grundlag, for hvordan vi forstår mænd og kvinder som biologiske modsætninger, og dette modsætningsforhold bliver fastholdt igennem det som Butler beskriver som ”kulturelle love” (Butler 2010; s. 47). Butler forklarer yderligere at: ”Biologisk køn vil viser sig per definition at have været socialt køn hele tiden” (Butler 2010; s. 47), fordi der ikke er nogen videnskabelig opbakning for de forskelle, som typisk opstilles imellem de to køn. Alle forskelle, normer og forventninger udspringer sig af de kulturelle love, og bliver fastholdt igennem performativitet, hos de personer som befinder sig i den heteroseksuelle matrice.

Kønnet som en konstruktion

I forlængelse af Butlers beskrivelser af det sociale og det biologiske køn som konstruerede koncepter, så stiller hun dernæst spørgsmålstejn ved, om denne konstruktion indebærer en valgfrihed. Dette spørgsmål rejser sig, da det at noget kan siges at være konstrueret, må indebære, at nogen har konstrueret det. I forlængelse af dette, bliver der henvist til Simone de Beauvoir, og hendes beskrivelse af kroppen som en situation (Butler 2010; s. 47). Med Beauvoirs teori uddyber Butler, hvordan det er vanskeligt at kunne undslippe fra en krop, som er blevet så tydeligt defineret gennem kulturel påvirkning (Butler 2010; s. 47f). Butler beskriver kroppen som et ”passivt medium” (Butler 2010; s. 217), som er underlagt en betydning, og hvis et individ skulle forsøge at finde vilje til at handle anderledes, så ville denne vilje stadig være under en kulturel påvirkning (Butler 2010; s. 48). Butler skriver blandt andet følgende:

Man kan som en konsekvens med rimelighed have en mistanke om, at en eller anden fælles sproglig begrænsning af tænkningen både former og begrænser debattens begreber. Inden for disse begreber fremtræder ”kroppen” som et passivt medium, hvorpå kulturelle betydninger bliver indskrevet eller som et instrument, hvorigennem en tilegnede og fortolkende vilje bestemmer en kulturel betydning for sig selv (Butler 2010; s. 48).

Butler tilskriver sig derfor Beauvoir i den forstand, at de begge mener at mennesket er et produkt af den verden som de lever i, og derfor kræver det en kulturel ændring for at kunne bryde med den herskende kønsopfattelse, som fastholder kvinden i en underlegen position. Butler forklarer yderligere, at mulighederne for det sociale køn er begrænsede, fordi erfaringen med denne ” (...) bygger på binære strukturer, der fremtræder som den universelle rationalitets sprog” (Butler 2010; s. 49). Det sociale køns begrænsning bliver fastsat igennem sproget, og sproget udspringer sig af de herskende normer som finder sted. Det kan udledes, at Butler benytter sin poststrukturalistiske position til at understrege, hvordan sproget er det altafgørende element for at den dominerende opfattelse af kønnene netop har fået den indflydelse, som hun påviser at den har (Mambrol 2016).

Judith Butler forklarer, at kroppen først får en betydningsfuld eksistens, igennem den kønsidentitet som det tildeles ved fødslen (Butler 2010; s. 48), mennesket defineres som en person, når denne er blevet kønsbestemt, fordi man igennem den heteroseksuelle matrice har bestemte forventninger og associationer forbundet med de to køn. De kulturelle love prædefinerer et individ, før dette individ overhovedet er kommet til verden, og det kan derfor udledes, at opfattelsen af de to køn går forud for et subjekts eksistens.

Kritik af feminismen

Butler forholder sig kritisk til den feministiske agenda, fordi hun er af den opfattelse, at den feministiske teori ikke har forholdt sig til hvad kategorien 'kvinde' helt konkret indebærer (Butler 2010; s. 39). Hun mener, at feminismen har ønsket at kategorisere kvinden, og kvindens undertrykkelse, som noget universelt, hvilket Butler mener ikke er repræsentativt, og derfor er det vanskeligt at opnå den ønskede effekt, som feminismen forsøger at arbejde sig hen imod. Herunder eksemplificerer Butler, at det universelle kvindelige subjekt ofte tager udgangspunkt i kvinder fra en vestlig kultur, hvilket overskygger de kulturelle love, som skaber undertrykkelse i ikke-vestlige samfund (Butler 2010; s. 41). Igennem feminismen politiske indsats er de, ifølge Butler, medvirkende til at stadfæste den heteronormative forventning til hvad en kvinde er. Det kan derfor blive en vanskelig opgave at skulle bryde med samfundets kvindeundertrykkelse, når dele af feminismen repræsenterer en ikke-repræsentativ og normativ forståelse af kvinden. Butler forklarer, at man må rekonstruere forståelserne af, hvad der konstruerer en identitet, fordi dette ville give feminismen et stærkere fundament, som kunne styrke deres repræsentationspolitik (Butler 2010; s. 42). Butler uddyber dette i følgende: ”Hvis et stabilt begreb om køn ikke længere viser sig at være den grundlæggende præmis for feministisk politik, er det måske nu ønskeligt med en ny slags

feministisk politik, som kan anfægte selve tingsliggørelsen af køn og identitet” (Butler 2010; s. 43). Butler kritik af feminismen er således ikke rettet imod deres hensigt om at ville mindske kvindeundertrykkelse, hendes kritik bygger på en overordnet manglende forståelse for hvad der ligger til grund for de problematikker, som kvinder oplever, hvilket er opstået ud fra de konstruerede forståelser omkring kønnene. Hun uddyber denne pointe yderligere i følgende:

Antagelsen om, at feminismen kan søge generel af et subjekt, som det selv konstruerer, har den ironiske konsekvens, at feministiske mål risikerer at mislykkes, netop fordi de afviser at tage højde for de konstituerende kræfter, der er forbundet med deres egne krav om repræsentation (Butler 2007; s. 31)

Den manglende forståelse for hvad der ligger til grund for kvindens undertrykkelse, giver ifølge Butler anledning til en anklage imod feminismen om en grov fejlrepræsentation, som overskygger alle ønsker om ændringer af politiske strukturer (Butler 2007; s. 31).

Judith Butler forholder sig ligeledes til, hvilke grundlag som historisk set har ført til sondringen, mellem det biologiske køn og det sociale køn. I forlængelse af dette, fokuserer hun også på hvorfor det netop er kvinden, som er blevet gjort til det underlegne køn. Butler forklarer, at der har været diskussioner om hvorvidt der har været en førpatriarkalsk kultur, disse diskussioner indeholder både argumenter fra feminister, såvel som anti-feminister – førstnævnte mener at hvis der har været en tid før den patriarkalske orden, så må der også kunne være en slutning, mens sidstnævnte mener, at love er skabt af en grund, og derfor må det også være nødvendigt, at disse love forbliver som de er (Butler 2010; s. 85). Til disse udlægninger tilføjer Butler, at hvis der har været et ’før’ den nuværende patriarkalske orden, så må man også anerkende, at måden man forholder sig til dette ’før’ på, er påvirket af nutidige såvel som fremtidige interesser (Butler 2010; s. 85). Hun er af den overbevisning, at det er problematisk at feministerne forsøger at fremme ideen om at genskabe en førpatriarkalsk fortid, fordi der i stedet burde være fokus på at forklare hvordan det sociale køn er konstrueret, og hvorfor dette skaber problematikker på et personligt, såvel som politisk, plan. I forlængelse af dette hævder Butler sågar, at når feminismen forsat fastholde ønsket om at bevare et fortidsideal, så tjener det: ”Kulturelt konservative mål” (Butler 2010; s. 86) – Med andre ord, så mener Butler at feminismen ender med at støtte de målsætninger, som ønsker at fastholde kvinden i en underlegen position.

Ifølge Butler, så har biologien fået en status som den naturlige forudsætning for hvordan de to køn skal opfattes, fordi kulturen har tillagt den denne betydning (Butler 2010; s. 87). Hun påpeger yderligere, at det naturlige ofte betragtes som det kvindelige, som skal defineres af

noget kulturelt, og det kulturelle betragtes som det mandlige. Dette omtales som en misogynistisk dialektik, der skaber et hierarki, hvor det er det maskuline som er øverst, og er det som skal definere kvinden (Butler 2010; s. 87). Butler uddyber det i følgende:

Som i misogyniens eksistentielle dialektik er dette endnu et eksempel, hvor fornuft og ånd bliver associeret med maskulinitet og handlekraft, mens kroppen og naturen bliver betragtet som det feminines stumme fakticitet, det afventer betegnelse fra et modsat maskulint subjekt (Butler 2010; s. 87)

Butlers pointe er, at forståelsen af de to køn er skabt ud fra en mandlig interesse, som ønsker at definere sig selv som den øverste i det seksuelle hierarki, og som dermed også giver sig selv muligheden, for at kunne definere kvinden som underlegne under dem. Hun påpeger yderligere, at denne misogyne diskurs bliver skjult bag en fortælling om at kønnes hierarkiske placering, og den generelle overordnede kønsforståelse, er naturlig del af den kulturelle udvikling, hvilket gør det vanskeligt for andre at kunne argumentere imod den (Butler 2010; s. 87). Det er svært at diskutere forståelsen af hvad køn er, når denne diskussion foregår i en forståelsesramme som er domineret af en diskurs, som påstår at være baseret på nogle naturlige skæbner, sådan som Butler forklarer at det er tilfældet.

Judith Butler adskiller sig fra Simone de Beauvoir, idet hun mener at der skal konstrueres en helt anden forståelse af hvad en identitet er, og hvordan en identitet opbygges. Butler forholder sig ikke til de binære kategorier, sådan som Beauvoir gør. Men begge har stadig samme tanker om, hvordan forståelsen af køn er nogle konstruerede ideer, og at disse blandt andet fastholdes igennem politiske, religiøse og biologiske argumentationer. Både Beauvoir og Butler har det tilfælles, at de er kritiske over for Sigmund Freud. I det forhenværende afsnit omkring Simone de Beauvoirs teori, er det blevet beskrevet hvorfor hun er kritisk over for Freud og hans psykoanalyse. Butler tilskriver sig de samme argumenter som Beauvoir, fordi Freud bruger en deterministisk tilgang i hans psykoanalyse, som videnskabelig evidens for, at skelnet mellem mænd og kvinder er menneskets naturlige skæbne. Udlægningen af Freuds teori i denne sammenhæng vil ikke fokusere på den seksuelle udvikling hos piger og drenge, som Beauvoir og Butler er kritiske over for. Det hovedsagelige fokus i denne kontekst vil derimod være på Freuds personlighedsmodel, og hvordan denne kan bruges i en litteratur analytisk kontekst.

Den psykoanalytiske læsning – Sigmund Freud

Sigmund Freud var en østrigsk læge og psykolog, og han betragtes som grundlæggeren af den psykoanalytiske teori. Freud skabte den psykoanalytiske teori, med et formål om at kunne danne en videnskabelig forståelse for den menneskelige psyke (Andreasen 2016; s. 3). Freuds teori er blevet betragtet som banebrydende inden for det psykologiske felt, fordi man med denne teori kunne anerkende, at der er dele af den menneskelige psyke, som påvirker menneskets handlemønstre ubevidst. I følgende afsnit vil der blive redegjort for Freuds personlighedsmodel, og hans beskrivelser af forskellige forsvarsmekanismer. Yderligere vil der blive sammenfattet en forståelse af, hvordan den psykoanalytiske teori kan benyttes i en litteraturanalytisk kontekst.

Freuds personlighedsmodel – 'ægget'

Sigmund Freuds personlighedsmodel er typisk skitseret som en æggeformet cirkel, hvor overjag'et optræder i toppen, jeg'et i midten, og det'et i bunden. Overjag'et, jeg'et og det'et er de tre elementer som hvert menneskes psyke indeholder, og de repræsenterer hver især forskellige funktioner, som udspiller sig i menneskets tænke- og handlemåder. Hver del af psyken kan blive udsat for negativ indflydelse, som kan udspille sig på forskellige måder hos individet.

Det'et er den del af vores psyke, som indeholder alt hvad der er nedarvet, medfødt eller dannet igennem vores opvækst. Det indeholder også alt det ubevidste i mennesket (Freud 1993; s. 15). Freud forklarer yderligere, at indflydelsen fra det'et kan udspille sig i måder, som mennesket ikke har kendskab til på forhånd (Freud 1993; s. 15). Freud mener, at det er muligt at få et kendskab til det ubevidste i psyken igennem drømme, fordi han mener at drømmene er det'et ubevidstes måde at indtrænge sig hos jeg'et på, og dermed gøre det ubevidste til noget virkeligt hos individet (Freud 1993; s. 36). Drømmene er ifølge Freud ikke begrænset af virkeligheden, så derfor er der ikke nogen grænser for hvad hjernen kan producere i den sovende tilstand. Freud forklarer yderligere, at drømmen enten kan indeholde et ubevidst ønske, eller en begivenhed fra det vågne liv, som viser sig at have betydet mere end hvad individet selv havde opfattet, grundet nogle ubevidste elementer fra det'et (Freud 1993; s. 36).

Jeg'et er den del af psyken som forholder sig til udefrakommende stimuli, og gemmer på denne viden i hukommelsen. Den lærte viden bruges til at kunne opsøge den stimuli, som er positiv, og undgå den stimuli der opleves som negativ (Freud 1993; s. 16). Det er igennem jeg'et, at mennesket kan opleve en følelse af angst, hvis det præsenteres for en negativ stimulus. Følelsen af

angst hos et menneske, er jeg'et som forsøger at få mennesket til at flygte fra det, som giver en følelse af ubehag (Freud 1993; s. 16). Derudover er jeg'et også den del af psyken, som holder styr på de drifter, som kommer fra det'et, hvilket Freud uddyber i følgende:

Indadtil, overfor det'et, ved at få kontrol over driftskravene, afgøre om de må tilfredsstilles, udskyde tilfredsstillelsen til tidspunkter og omstændigheder, der er gunstige i forhold til den ydre verden, eller helt undertrykke dem. Jeg'et virksomhed styres under hensyntagen til de stimulusspændinger, der allerede befinder sig eller udefra føres ind i det (Freud 1993; s. 16)

Jeg'et er en stopklods, som forhindrer individet i at handle uhensigtsmæssigt, ud fra de drifter som opholder sig ubevidst i det'et. Jeg'et forholder sig ligeledes til den forståelse for kultur, moraler og normer, som kommer fra overjeg'et. Det er overjeg'et som forholder sig til alt hvad der foregår udenom individet, og det er igennem denne del af psyken, at alt hvad mennesket erfarer bliver indoptaget (Freud 1993; s. 17f). Simon Østermark Andreasen forklarer, at drifterne i det'et enten fortrænges eller kommer ud igennem omformninger – herunder nævner han blandt andet drømmene, humor eller forskellige forsvarsmekanismer (Andreasen 2016); s. 8f). Andreasen uddyber, at hvis individet ikke kan omforme sine lyster, eller fortrænge dem, så kan det potentielt udvikle sig til psykiske lidelser. I disse tilfælde beskriver Andreasen, at Sigmund Freud ville bruge sin psykoanalytiske teori, til at gå ind og tolke på jeg'et, samt at bevidstgøre jeg'et om det ubevidste, og derved kunne komme den psykiske lidelse til livs (Andreasen 2016).

Freud forklarer, at overjeg'et indeholder alt det som mennesket fra barndommen har lært af sine forældre, lærere, pædagoger og andre omsorgspersoner. Det er igennem opdragelsen at et barn lærer, hvad der er rigtigt og hvad der er forkert, og hvordan det skal opføre sig (Freud 1993; s. 18). Overjeg'et skal forsøge at holde drifterne nede, fordi det er denne del af psyken, som har en forståelse af hvad der er socialt acceptabelt, og hvordan mennesket bedst kan få stillet sine lyster på en hensigtsmæssig facon (Freud 1993; s. 18). Freud beskriver yderligere, at selvom hvert element i hans personlighedsmodel har hver deres individuelle funktion, skal de kunne arbejde sammen, for at danne de bedste forudsætninger for mennesket. Freud skriver blandt andet følgende:

Man ser, at det'et og overjeg'et trods al deres fundamentale forskellighed har det til fælles, at de repræsenterer fortidens indflydelse, det'et det nedarvede, overjeg'et i alt væsentligt det, der er overtaget fra andre, mens jeg'et hovedsageligt bestemmes ved det, det selv har oplevet, dvs. det accidentelle og aktuelle (Freud 1993; s. 18)

Det'et repræsenterer de lyster som mennesket har, og overjeg'et indeholder mennesket forståelse af hvordan man handler mest hensigtsmæssigt. Jeg'et har til opgave at forsøge at få tilfredsstillt både det'et, såvel som overjeg'et, men Freud forklarer, at jeg'et kan blive svækket, hvis en af de to er for stærke (Freud 1993; s. 45). Overjeg'et og det'et kan være så stærke, at jeg'et kan have vanskeligt ved at skulle forsøge at tilfredsstille begge sider ligeværdigt, idet de begge repræsenterer to meget forskellige dele af den menneskelige psyke, som nemt kan komme i konflikt med hinanden (Freud 1993; s. 46). I forlængelse af dette, eksemplificerer Simon Østermark Andreasen hvordan disse typer af indre konflikter blandt andet kan komme til udtryk. Han forklarer, at overjeg'et kan fremtræde forskelligt, alt efter hvilken opdragelse individet har fået. Hvis et barn er vokset op med strenge regler, hvor der måske heller ikke har været plads til at kunne udforske sine egne lyster, så vil dette overjeg blive meget stærkt og fordømmende. Omvendt forklarer Andreasen, at en opvækst med få, eller ingen, regler, kan føre til et svagt overjeg, hvilket kan medføre en mere grænsesøgende adfærd (Andreasen 2016; s. 5).

Jeg'et skal altid forsøge at forholde sig realistisk til den verden, som mennesket befinder sig i, hvilket det har lært at gøre igennem overjeg'et. Det er igennem overjeg'et at jeg'et forstår, hvad der er farligt, skadeligt eller lignende, og jeg'et skal derfor forsøge at flytte en lyst, som potentielt kunne være farlig, over til noget ufarligt, som stadig kan udløse den samme positive stimuli (Freud 1993; s. 77).

Hvis jeg'et er for svagt, eller det'et bliver for stærkt, forklarer Freud, at der kan være en risiko for at det'et indtager jeg'ets rolle. Hvis dette skulle ske, så kan have den konsekvens at individet ikke har noget hæmninger, eller nogen beskyttelse imod farlige situationer, og individets psyke vil derfor heller ikke have nogen videre tilknytning til de ting, som det har indoptaget i overjeg'et (Freud 1993; s. 78).

Det'et og dens forsvarsmekanismer

I overstående afsnit er det blevet beskrevet, at de ubevidste impulser og drifter som optræder i det'et, undergår forskellige omformninger, hvis ikke de fortrænges. En af disse omformninger indebærer, som benævnt, brugen af forskellige forsvarsmekanismer

Følgende udlægninger af de forskellige forsvarsmekanismer, er baseret på Simon Østermark Andreasens beskrivelse i teksten 'Psykoanalytisk litteraturkritik', som også er blevet brugt i det øvrige afsnit omkring den psykoanalytiske teori. Derudover vil en artikel af Ole Andkjær Olsen, omkring forsvarsmekanismerne fra hjemmesiden 'Den store danske' også blive inkluderet.

Andreasen forklarer, at en forståelse for Freuds forsvarsmekanismer, kan være behjælpelig i en litteraturanalytisk kontekst, idet man kan forsøge at identificere de forskellige handlemønstre hos værkernes karakterer, og dermed tolke på om det er noget ubevidst som disse karakterer forsøger at dække over (Andreasen 2016; s. 11). Det er denne tilgang som ligger til grund for inddragelsen af Freuds forsvarsmekanismer i denne sammenhæng.

Ole Andkjær Olsen beskriver forsvarsmekanismerne som jeg 'ets forsøg på at mindske den angst, som kan opstå i konflikten mellem det'et og overjeg'et. Han forklarer yderligere, at hvis jeg'et ikke kan finde den retmæssige handling, som behager både det'et og overjeg'et, kan jeg'et føle sig nødsaget til at bruge en forsvarsmekanisme for at mindske angsten, i stedet for at gøre sig forståelig på hvad årsagen er til denne angst (Olsen 2017).

Flere af forsvarsmekanismerne indebærer, at angsten hos individet kan være så voldsom, at jeg'et vil forsøge at gøre de ængstelige tanker fuldstændig inaktive (Olsen 2017). Herunder kan jeg'et benytte forsvarsmekanismer som *regression* og *benægtelse*, førstnævnte beskriver Andreasen som en mekanisme, hvor individet går tilbage til et tidligere udviklingsstadium, end det som de reelt befinder sig i (Andreasen 2016; s. 14). Sidstnævnte indebærer, som navnet antyder, at individet benægter den virkelighed eller begivenhed, som har forløst en angst hos dem (Andreasen 2016; s. 11).

En anden måde som jeg'et kan beskytte sit indre på er igennem *fortrængning*. Denne forsvarsmekanisme beskrives som et forsøg på at skubbe angsten væk fra bevidstheden, således at den ængstelige følelse fremstår mindre påtrængende (Andreasen 2016; s. 11). Olsen påpeger her, at jeg'et benytter denne forsvarsmekanisme, hvis den angstprovokerende forestilling er for stor til at kunne benægtes, derfor vil jeg'et forsøge at bevare angsten i det'et (Olsen 2017).

De indre konflikter kan ifølge Ole Andkjær Olsen også neutraliseres, igennem det han beskriver som erstatningsforestillinger (Olsen 2017). *Reaktionsdannelse* tages i brug når der opstår en problematisk følelse i individet, som de forsøger at skjule igennem andre følelser. Simon Østermark Andreasen skriver, at der eksempelvis kan være tale om en følelse af vrede, som omdirigeres til en overdreven venlighed (Andreasen 2016; s. 13). Han beskriver yderligere, at reaktionsdannelse eksempelvis også kan indebære, at en enorm seksuel drift bliver omdannet til en stor afsky over for alt som er seksuelt (Andreasen 2016; s. 13f).

Projektion er en måde hvorpå jeg'et kan fjerne angsten fra sin egen bevidsthed, og tillægge den til en anden person, og angsten vil på den ikke måde ikke føles så faretruende (Andreasen 2016; s. 11) Olsen beskriver, at et eksempel på projektion kunne være, hvis en person

oplever en angst fordi de er homoseksuelle, og her kan jeg'et så projektere denne angst, ved at individet beskylder andre personer for at være homoseksuelle (Olsen 2013). *Forskydning* er en forsvarsmekanisme som ligner projektion en del, idet den, ifølge Andreasen, indebærer at jeg'et tager angsten, og overfører den til noget andet (Andreasen 2016; s. 13) Forskellen på forskydning og projektion ligger i, at projektion bruges som en forsvarsmekanisme som fjerner angsten fra bevidstheden, mens forskydning retter angsten hen imod noget eller nogen, hvor konsekvenserne føltes mindre skadelige. Angsten forbliver dermed hos individet, hvis de bruger forskydning, men den ængstelige følelse fremstår mindre betydningsfuld. Andreasen forklarer, at forskydning også kan resultere i, at individet retter de negative følelser ind imod sig selv, hvilket kan udvikle sig til et selvhad (Andreasen 2016; s. 13)

Identifikation indebærer at jeg'et indoptager træk fra omgivelserne, som et forsøg på at mindske den angst, som kommer fra en egen indre konflikt (Andreasen 2016; s. 14). Andreasen forklarer, at denne forsvarsmekanisme eksempelvis kommer til livs, hvis et individ har haft en meget streng faderfigur, og derefter selv efterligner faderens strenge natur i sin egen forælderrolle. På den måde kommer angsten omkring en opvækst med en streng far til at fylde mindre i pågældende persons bevidsthed (Andreasen 2016; s. 14).

Rationalisering kan ligeledes anses som en metode, hvori jeg'et kan forsøge at skubbe angsten væk fra bevidstheden, Andreasen forklarer, at denne forsvarsmekanisme indebærer, at angsten rationaliseres til en acceptabel følelse eller adfærd, som jeg'et derfor ikke behøver at forholde sig yderligere til (Andreasen 2016; s. 12)

Den sidste beskrevne forsvarsmekanisme er *kompensation*, denne mekanisme indebærer, at individet undgår det, som volder dem problemer, og bruger i stedet mere af deres energi et andet sted. Simon Østermark Andreasen eksemplificerer dette med, at hvis en person oplever at føle sig usikker, så kan de kompensere ved at forsøge at fremstå som noget ekstraordinært (Andreasen 2016; s. 12).

Psykoanalysen og den litterære tolkning

Ifølge Simon Østermark Andreasen, så er psykoanalysen en nærliggende analysestrategi at bruge, inden for litteraturvidenskaben. Han forklarer, at grunden til dette er, at psykoanalysens fokus på at ville forstå det ubevidste, er det tilsvarende fokus man kan tage i brug, i et analytisk arbejde med en tekst (Andreasen 2016; s. 19). Igennem en psykoanalytisk tilgang, kan man forsøge at forstå tekstens indhold, og karakterernes personligheder, ud fra det som ikke står direkte beskrevet.

Andreasen uddyber, at det ubevidste, som Freud forsøger at tyde igennem drømmetydning og individets brug af forsvarsmekanismer, kan blive udtrykt i et litterært værk igennem stilistiske virkemidler, som eksempelvis metonymi og metaforer (Andreasen 2016; s. 19). En psykoanalytisk læsning må kunne siges at trække det ud af en tekst, som ikke står direkte skrevet. Som analytiker må man trække på det som fortælleren angiver, og hvordan tekstens karakterer handler, i forskellige situationer. Det er igennem disse nævnte elementer, at man kan komme frem til en forståelse af, hvad der i virkeligheden kan ligge til grund for karakterernes måder at være på, og for deres forståelse af den verden som de befinder sig i.

Den psykoanalytiske læsning kan således give et dybere og mere nuanceret billede af de karakterer, som værket præsenterer. Andreasen tilføjer, at man ud over at kunne lave en psykoanalytisk tolkning på de karakterer, som optræder i et givent værk, også kan bruge den psykoanalytiske metode med en biografisk vinkel, hvor man forsøger at finde en sammenhæng imellem de præsenterede karakterer, og den forfatter som har formidlet dem. Han påpeger dog, at man som analytiker må forholde sig til, at litterære tekster er bevidst udarbejdede, og derfor kan man ikke entydigt konkludere, at de karakterer som en forfatter beskriver, er en tydelig repræsentation af deres egen underbevidsthed (Andreasen 2016; s. 19). Han påpeger yderligere, at man i et arbejde med den psykoanalytiske læsning, må forholde sig til om hvorvidt teksten kan rumme en større psykoanalytisk tolkning (Andreasen 2016; s. 20). Han tilføjer, at man må bruge Freuds teori som en forståelsesramme, som kan bruges til argumentation for, hvordan eller hvorfor nogle karakterer handler som de gør, i diverse litterære tekster (Andreasen 2016; s. 20).

Baseret på de overstående udlægninger, så må det kunne udledes, at Sigmund Freuds personlighedsmodel kan bruges til at forstå nogle handlemønstre hos forskellige karakterer, som bliver præsenteret i et litterært værk. På trods af den kritik som både Beauvoir og Butler opstiller imod Freuds teori, så kan det i denne kontekst antages, at alle tre teorier kunne fungere sammen, i en analytisk kontekst. Beauvoir og Butlers teorier tegner en forståelse af, hvordan at kvinden er fanget i et system, som ønsker at holde hende nede, og at dette gør sig gældende fra før hun bliver født, til hun den dag at hun dør. De er begge ligeledes af den opfattelse, at forventningerne til hvad en kvinde skal kunne præstere, er konstruerede ideer, som især er til gavn for det mandlige perspektiv. De samfundsmæssige forventninger som der er til kvinden, kan blive en del af hendes, såvel som mandens, overjeg. Man kan derfor argumentere for, at disse samfundsmæssige forståelser, som kan blive en del af overjeg'et, kan indebære at mænd og kvinde muligvis har drifter i det'et, som indebærer et ønske om at leve på en måde, som afviger fra de herskende kønsnormer.

Det må derfor kunne antages, at man blandt andet igennem et litterært værk, kan se hvordan en manglende omsorg for et barn, kan være skadeligt for deres psyke, og hvordan en skadelig og hierarkisk kønsopdeling også især kan påvirke en pige fra en tidlig alder, og hvordan det potentielt kan blive videreført over i den voksne kvindes liv. Det er disse forudsætninger og antagelser, som vil danne forståelsesrammen for de følgende analyser af udvalgte digte og noveller af Vita Andersen.

Analyse

En analyse af udvalgte digte i *Tryghedsnarkomaner*

'Hvad tror du jeg tror'

Dette digts knækkede form viser sig tydeligt, i dens mangel af kommatering eller punktummer, samt undladelse af stort begyndelsesbogstav i verslinjerne. Digtet er ikke inddelt i strofer, og kan således karakteriseres ved at være én lang strofe, eller hvad det kan betragtes som en form for lang tankestrøm. Denne lange tankestrøm detaljerer hver eneste tanke, som den kvindelige fortæller oplever igennem handlingsforløbet. Der er ingen fast form, idet verslinjerne også er forskellige i deres længde, hvilket blandt andet fremgår af følgende:

tror du måske at jeg tror det bliver forventet af dig

at du går i seng med mig

og jeg forventer du gør de indledende øvelser

bare vi kunne tale om det

det kan vi ikke (Andersen 2017; s. 26)

Tankestrømmen i digtet tilhører det lyriske jeg og karakteriseres ved kontinuerligt at forklare, hvilke tanker hun gør sig, igennem alt hvad hun foretager sig. Digtets handlingsforløb foregår hen over en aften, hvor en kvinde, skal mødes med en mand, som kan karakteriseres som det lyriske du.

Det lyriske jeg beskriver en blanding af tid, hvor der både bliver beskrevet, hvilke tanker hun har gjort sig inden mødet med manden, og hvad de foretager sig under deres møde, samt alle de tanker hun selv har undervejs, og hvilke mulige tanker hun formoder at manden har. Tiden efter mødet bliver også inkorporeret i fortællerens tanker, idet det fremgår, at hun overvejer

konsekvenserne af alle sine mulige handlinger, og hvilke potentielle konsekvenser det vil medføre for hende og for ham, i deres videre relation:

vi gjorde os begge to umage

og nu er det alligevel ødelagt

eller er det?

hvad tror *du* jeg tror? (Andersen 2017; s. 29)

Det lyriske jeg vil gerne konkludere nogle endegyldigt, men holder alligevel igen med at ville gøre netop dette. Der er tale om et lyrisk jeg, som tegner et billede af fortvivlet kvinde, som blot vil gøre hvad der kan opfattes som det rigtige, og hvad der er det rigtige, er baseret på hvad hun antager, at manden opfatter som det rigtige. Samtidigt ønsker kvinden ikke at gå på kompromis med sig selv, idet hun står derfor i et grænseland, imellem at skulle få ham til at tænke positivt om hende, mens hun ønsker at opretholde en respekt for sig selv. Handlingsforløbet giver nok information til at kunne forstå, at manden og kvinden i denne konstellation, begge forsøger at leve op til noget, som de selv mener, at de skal være.

Fortælleren i digtet taler ind i de tendenser, som både Simone de Beauvoir og Judith Butler har beskrevet. I digtet bliver der blandt andet skrevet: ”Jeg smører ruller pudrer sprayer min tiltrækningskraft på” (Andersen 2017; s. 24), dette er et eksempel på, hvordan en kvinde føler at hun skal påføre elementer til hendes udseende, for potentielt at kunne tiltrække en mand. Der er tale om en performativitet, hvor hun skal leve op til de generelle forventninger der er til en kvinde, og hvordan en kvinde skal se ud, og det bliver yderligere understreget, at det er for mandens skyld, at hun gør det. Det fremgår igennem digtets handlingsforløb, at kvinden i digtet forsøger at se tiltrækkende ud, men hun skal samtidigt forsøge at ligne en der ikke har gjort for meget ud af sig selv: ”det skal helst se ud som om jeg lige er faldet i det” (Andersen 2017; s. 24). Hendes udseende skal helst behage manden, så derfor må hun hverken være for overdrevet, eller for sjusket. Kvinden i digtet udtrykker en tvivl om, hvorvidt hun har opnået dette forventning til hendes udseende:

virker jeg sådan på dig

er jeg for meget for dig

det du ser

den piger jeg er kommet frem til

ved at smøre rulle og spraye på (Andersen 2017; s. 25)

Hun har gjort sig i stand, for at tilgodese hans behov, og hun vil gerne have ham til at tænke nogle bestemte tanker om hende. Dette kan skyldes, at en kvindes udseende, ifølge Simone de Beauvoir, bliver koblet sammen med hendes personlighed, hvis en kvinde ikke lever op til de skønhedsidealiser som er sat for hende, så kan der blive antaget noget negativt om hendes personlighed. Kvinden bliver valgt til, hvis manden synes hun er tiltrækkende. Overstående viser ligeledes at det som kvinden forsøger at fremstå som, ikke er i overensstemmelse med den person som hun rigtigt er, dette kommer til udtryk i verslinjen: ”den pige jeg er kommet frem til”. Hun erkender, at det et påtaget ideal, men det må kunne tolkes som at det ikke er noget, som er vigtigt for hende, fordi hendes fokus er at få manden til at se den pige, som hun har iscenesat sig selv som.

Det ihærdige forsøg på at skulle at sige, og gøre, de rigtige ting, kombineret med et forsøg på at forstå hvad manden tænker, kan tolkes som to mennesker der befinder sig i den heteroseksuelle matrice, og skal forsøge at ”spille spillet” rigtigt. Hvis de formår det, så vil de begge leve op til de forventninger som er til deres køn, og hvis de så gør det rigtigt, er det naturligt for dem at det ender i et samleje, og potentielt også i en romantisk relation. De har begge nogle forventninger til hinanden, og kvinden vil gerne fremstå som en, der ikke går i seng med hvem som helst. Det fremgår blandt andet af følgende:

for ellers tror du måske

at jeg går i seng med hvem som helst

at jeg lige skal have sagt

at sådan har jeg aldrig gjort før

så jeg har mit alibi i orden

og du kan føle det som noget særligt

men måske har du heller ikke virkelig lyst

ville blive skuffet hvis jeg sagde ja

men at det hører med til din rolle

at forsøge at overtale mig (Andersen 2017; s. 27)

Dette uddrag understreger yderligere, at der er nogle faste rutiner, som begge parter forventes at tage del af. Kvinden skal helst ikke være for ihærdig, med at sige ja til mandens tilnærmelser, hvis hun er interesseret i et samleje, og manden skal forsøge at overtale hende, til at ville gå i seng med ham. Men i denne kontekst fremgår det, at kvindens tanker stadig er sporet ind på, hvad manden tænker, og at det er ham som skal føle sig som noget specielt, hvilket overskygger hendes egne behov. Det kan tolkes, at kvinden ser sig selv som en der er manden underlegen, og skal derfor forsøge at leve op til denne selvforståelse, ved at lade manden have sex med en kvinde, som har påtaget sig en tiltrækningskraft for hans skyld. Hun kommer dog frem til, at hun ikke har lyst til at gå i seng med ham. Dette kommer til udtryk således:

du sætter ikke rigtig gang i mine hormoner i aften

og det her med et knald som tak for mad

du fremturer

jeg bliver irriteret

kan vi ikke snakkes ved siger jeg

nu bliver du grov og tager hårdt på mig (Andersen 2017; s. 27)

Overstående kan meget subtilt tolkes som et forsøg på at anfægte ideen om at en kvinde skal stå til rådighed for en mand, eller at en mand ikke nødvendigvis har ret til en kvindes krop, blot fordi han har givet nogle økonomiske goder. Det lyriske jeg stiller også flere gange spørgsmål til de handlinger, som bliver beskrevet, hvilket kan anskues som et undren over de begivenheder, som udspiller sig imellem manden og kvinden. Det kommer blandt til udtryk således:

du begynder at tale om min opførsel mit udseende du troede

at en pige som jeg

og i øvrigt var jeg vel blevet skidesur hvis du ikke

havde lagt an på mig

var jeg? (Andersen 2017; s. 28)

Hun udviser en tvivl, fordi hun mener ikke selv, at hun ville være blevet sur på ham, og måske er denne undren en indikation af, at hun ikke kan gøre sig forståelig på den formodning om et samleje, blot fordi hun ser ud på en bestemt måde. Både manden og kvinden har udvist en performativitet, i

et forsøg på at leve op til de kønsforventninger som er til dem hver især. Dette digt må kunne tolkes som en form for opposition imod netop disse forventninger, idet kvinden udviser en manglende forståelse over for mandens opførsel. Men på trods af, at kvinden sandsynligvis ikke kan finde sig til rette med mandens rationale, hvilket tilsyneladende også er en irritation for hende, så bekymrer hun sig alligevel for hvad han tænker. Ifølge Beauvoirs teori, kan dette kunne forklares med, at kvinden er blevet tilpasset til at skulle være 'den anden' til manden, hvilket indebærer at hun skal tilsidesætte sine egne behov, til fordel for hans bedste interesse. Derfor bliver kvindens eget ubehag og irritation overskygget af hendes behov, for at ville gøre manden tilfreds, fordi der ligger en underlagt forventning i hende om, at det er det hun burde gøre. Hun er opdraget til at skulle behage subjektet, og tilsidesætte sig selv.

Dette digt kan være Vita Andersens måde at understrege det enorme pres, som en kvinde kan opleve, når hun skal forsøge at få en mand til at være interesseret i hende. Med Beauvoirs teori, kan man forstå at kvinden historisk set er blevet instrueret i at skulle stræbe efter at finde en mand, som ville gifte sig med hende, og derfor må hun gøre en indsats for at gøre sig tiltrækkende og appellerende for ham. Den kvinde som Andersen fremstiller i dette digt, kan opfattes som ivrig, fordi hun gerne vil have mandens anerkendelse. Den anerkendelse som kvinden søger, kan være med et underlagt ønske om at blive anset som værdig, til at kunne blive nogens hustru. Selvom dette ikke kommer direkte til udtryk, og blot er en fri tolkning, så fremgår det af digtet, at kvinden ønsker en dybere relation:

jeg bliver bare overvældet af en længsel

efter kontakt med dig

efter noget jeg ikke kan se

og du vil kun udlægge det som begær efter dig (Andersen 2017; s. 25)

Hun ønsker en dybere forbindelse, antagelsesvist med en som hun ikke behøver at påtage sig et bestemt udseende for at kunne blive accepteret, eller med en, som hun ikke føler at hun skal præstere noget ekstraordinært over for, for at blive anset som værdi. Men det er hvad kvinden i digtet føler sig nødsaget til at gøre, over for den mand, som hun er ude med (Andersen 2017; s. 24). Hun vil gerne blive set, men hun føler at hun skal gøre meget, for at gøre ham tilfreds, og egentlig ikke helt kan gøre sig forståelig på, hvorfor det skal være sådan.

'Lænken om min hals'

Kompositionen er en smule anderledes i dette digt, da der er en opdeling i strofer. Dog er disse strofer ikke ens med antallet af verslinjer, og verslinjerne er generelt også kortere. I dette digt er beskrivelserne af manden skrevet i tredje person, hvor det lyriske jeg taler om ham, frem for til ham. Skiftet til tredje person i digtet kan relateres til det, som er omdrejningspunktet for fortællingen, hvilket er et ønske om at fortælle om en mand, som en kvinde foragter, men som hun aldrig ville turde at henvende direkte til ham, fordi hun frygter ham. Det lyriske jeg er kvinden, som har det på denne måde.

Det kan antages at fortælleren, hvis perspektiv digtets handlingsforløb er baseret ud fra, er en kvinde. Denne antagelse kommer af en forhåndsvidens om forfatteren, da hun primært bruger kvindelige hovedpersoner i sine digte og noveller, og det kommer også til udtryk igennem den kontekst, som det lyriske jeg befinder sig i. Ligeledes kan der argumenteres for, at digtets handlingsforløb indikerer, at der er tale om en kvinde, som føler sig fanget i et forhold med en mand, som har en magt over hende. Når Vita Andersen fremstiller to mennesker som indgår i et parforhold, så er det oftest et heteroseksuelt par, og det er som benævnt, oftest fra kvindens perspektiv. Opdelingen af strofer fremstiller et handlingsforløb med forskellige stemningskift, som forekommer hos det lyriske jeg. Kvinden der optræder som det lyriske jeg, går fra en stemning af, at hun elsker og holder af den mand, som hun har i sit liv, til at udvise en foragt for den han er, og det han får hende til at føle om sig selv. Hendes beundring af manden kommer til udtryk i den første strofe:

jeg elsker hans lækre tøj

hans sribede vest

hans pink silkeskjorte

hans brede slips

der roterer selvsikkert under tøjet når han går

hans magt

hans position

han er en af dem der bestemmer

ikke bare over mig

men også i samfundet (Andersen 2017; s. 35)

Af overstående dannes der et indtryk af, at der er en kvinde som er tiltrukket af en mand, fordi han udviser en dominans i måden han tilgår hende på, såvel som den måde han er på udadtil. I en anden strofe beskriver hun ham som den mulige prins på den hvide hest, som skal redde hende (Andersen 2017; s. 35). Manden får en ophøjet status, og han bliver fremstillet som noget særligt. Men efter disse beretninger, sker der et skift hos det lyriske jeg, hvor hendes foragt kommer til udtryk. Det kan tolkes som et udtryk for en frustration over, at det er manden som er den, der skal gøre hende til noget specielt:

jeg er jo noget i mig selv

hvorfor prøver jeg så at lave mig om

som han gerne vil have det (Andersen 2017; s. 35)

Kvinden er fanget i en relation med denne mand, hvor han gerne vil fremstå som et subjekt, mens hun skal bruge hendes tilværelse på at tilfredsstille ham. Hun er den, som skal lade ham forme hende til netop det, som han ønsker at hun skal være. Hun føler sig fanget af ham, fordi hun er bundet til ham, med hvad der følte som en lænke om hendes hals (Andersen 2017; s. 35). I forlængelse af dette, kan man henvise til Butlers teori, og hendes forklaring om, at køn er en konstruktion. Kvindekønnet er konstrueret til at skulle leve op til en rolle, hvor hun skal være underlegen i forhold til manden. Og fordi denne konstruktion er blevet stadfæstet igennem diverse politiske og samfundsmæssige strukturer, så må kvinden leve med denne underlegne forståelse af sit eget køn, da det sandsynligvis også er blevet til en del af hendes egen selvforståelse.

Men på trods af en hun forstår sit eget køn som det underlegne, så er kvinden i digtet frustreret over, at manden bliver gjort så magtfuld, fordi hun er tvunget til at leve under ham, grundet de konstruerede kønsidealer. Samtidig udviser hun ligeledes en frustration over mandens manglende vilje, til at ville anerkende hende som et menneske, hvilket kan udledes af følgende:

jeg er levende jeg er varm

prøv at få øje på mig

inden jeg bliver helt væk

hold op med at være hysterisk

siger han (Andersen 2017; s. 36)

Hun ønsker, at han ser hende. Men fordi mandens forståelse af de to køn også er bygger på nogle konstruerede ideer, så forstår manden også kvinden som noget underlegent, eller som et generelt svagere individ, som ikke er ligeværdigt med ham selv. Til overstående uddrag kan det yderligere udledes, at man ud fra Beauvoirs teori må kunne anskue, at manden i dette digt ikke ønsker at give kvinden en stemme til at sige, hvad hun mener, idet han anklager hende for at være hysterisk. Han ønsker ikke at give hende muligheden for at sige hvad hun mener, hans anklage om hysteri er bundet op på en ide om, at det er ham som skal være den magtfulde i deres relation.

Det fremgår yderligere, at på trods af de frustrationer som kvinden opstiller, så er det vanskeligt for hende at forlade relationen. Dette kommer til udtryk i følgende:

han forventer at jeg venter på ham

og selvom jeg vrider mig i lænken

gør jeg det hver gang

og hvis jeg ikke gør det

ville der være en anden (Andersen 2017; s. 36)

Hun bliver hos ham, fordi det kan antages, at hun ikke tror det ville kunne være anderledes, hvis hun fandt en anden. Manden kan fortsætte som han gør, og handle som han vil inden for rimelighedens grænser. Ifølge Beauvoir, så er det kvinderne som skal tilpasse sig, fordi de befinder sig i rollen som 'den anden', og dette må derfor også indebære, at de skal godtage ikke at blive set eller værdsat. Manden kan finde en anden kvinde, som kan give ham den ophøjede følelse som subjekt, fordi der ikke er nogen fordømmelse over for mænd, som er sammen med mange kvinder.

Digtets slutning fortæller, at kvinden bliver hos manden, fordi hun er forelsket i ham. Det bliver formuleret således:

han har magten så længe

jeg er forelsket i ham

jeg prøver hårdt hver dag

at gøre mig fri

og jeg ved

det vil lykkes en dag (Andersen 2017; s. 37)

Hun kan elske ham, selvom hun også foragter ham, for ikke at kunne se hende, sådan hun gerne vil blive set. Det kan tolkes, at hendes frustration bygger på, at hun elsker ham for hvad han er, fordi hun ser ham som en magtfuld i det private, såvel som i samfundet, og hun fremstiller ikke dette som en negativ ting. Hun elsker den måde han ser ud på, og at han fremfører sig som en person med magt (Andersen 2017; s. 35). Hun beskriver ham som en person, som har en dominerende karakter, hvilket hun er tiltrukket af. Hendes frustration er funderet i at være 'den anden', fordi 'den anden' er den som skal anerkende subjektet, således at subjektet føler sig værdsat og vigtig, men anerkendelsen bliver ikke gengældt. Som Beauvoir har forklaret det, så ønsker manden ofte at fremme sin egen position, og kvinden er en af de midler han skal bruge, for at kunne gøre dette. Kvinden elsker og hader ham, hun elsker ham for den han er, og hun hader ham for det som han gør hende til.

'Mellem weekenderne'

Dette digt kan betragtes som en kort fortælling, om et lyrisk jeg der har det svært, og som ikke kan overskue livets gøremål. Kompositionen er korte sætninger, som ikke er inddelt i strofer. Det er ligeledes et digt, hvor det lyriske jeg tilsyneladende beskriver noget meget banalt, men digtet rummer nogle dybe og svære følelser, hvor det især er en følelse af angst der træder frem hos hovedpersonen.

Der bliver fortalt om en kvinde i tredje person, og handlingsforløbet beskriver denne kvindes kamp med at komme i gang med hendes dag. Det fremgår af følgende:

hver morgen

vågnede hun op

til vækkeurets chok

til den frygtelige virkelighed (Andersen 2017; s. 120)

Det bliver i overstående indikeret, at hun altid føler sig dårligt tilpas, når hun vågner om morgenen. Digtet skal fremstille, hvordan en morgen kan se ud for denne kvinde, hvor hun skal forsøge at få sig selv i gang. Det fremgår, at kvinden forsøger at finde positive stimuli, som kan mindske hendes angst, hun beskriver angsten således:

tit disse dage

vågnede hun tidligt af sig selv

fuld af angst

og kunne ikke falde i søvn igen (Andersen 2017; s. 120)

Angsten opstår når individet mærker oplever en negativ følelse, og den ængstelige følelse er hjernens måde at fortælle kroppen, at der er noget som ikke er rart, og den indre psyke vil derefter forsøge at handle på denne angst. Det kommer ikke direkte til udtryk, hvorfor kvinden føler en angst, men der fortælles blandt andet, at hun ikke kan overskue ”de samme ydmygelser og gentagelser” (Andersen 2017; s. 120). Denne ene sætning kan alene rumme en del betydning, fordi man kan tolke på, hvilke ydmygelser og gentagelser, som kvinden snakker om. Til slut i digtet bliver der fortalt, at kvinden bruger ugeblade som hendes flugt fra angsten:

så var det nemmere

med et ugeblad

der var billeder

dem kunne hun forstå

som billeder (Andersen 2017; s. 121)

Baseret på de forskellige uddrag, og øvrige betragtninger, samt en forståelse af de tematikker forfatteren ofte benytter sig af, så kan der være en formodning om at denne kvinde har svært ved at kunne være i de forventninger, der er til hende som kvinde. Hvis en kvinde er vokset op i et samfund, som konstant presser en masse forventninger over hende, og hvis hun har personer omkring hende, som ønsker at håndhæve selvsamme forventninger, så vil det påvirke hendes forståelse af sig selv. I denne kontekst kan kvindens afmagt over for den virkelighed som hun befinder sig i, være et resultat af, at hendes egen psyke presser hende. Hendes overjæg kan være i konflikt med hendes det, fordi hun er tvunget til at gå ud i en verden, hvor hun udsættes for gentagende ydmygelser, hvilket strider imod det, som ellers giver hende en positiv følelse. Hendes jeg kommer på overarbejde, idet det er denne del af psyken, som skal forsøge at gøre overjæg’et og det’et tilfredse. Kvindens indre søger noget som giver hende en positiv følelse, ved at finde aktiviteter eller handlemåder, som kan mindske hendes følelse af angst. I dette tilfælde er det svært for hendes jeg, fordi kvindens overjæg ved, at der er nogle forventninger om at hun møder op på arbejde, men angsten om at møde omverdenen, gør det vanskeligt for hende at leve op til netop

denne forventning.

Hun får en ro af at kigge på billeder, fordi billeder kan være et visuelt tilflugtssted, som man ikke skal bruge en større energi på at kunne forstå. En følelse af angst kan få et individ til at søge væk, da det som beskrevet, er jeg 'ets måde at fortælle kroppen, at der er noget som er ubehageligt. Hvis en psyke udsættes for en stor mængde ubehag, som strider imod alle tænkelige lyster, så kan man have lyst til at isolere sig, for at beskytte sig selv. Tilflugten til ugeblade kan være en måde at kompensere for nogle drifter, som ellers ville have for store konsekvenser, hvis de fik lov til at udfolde sig fuldstændigt. Kvinden kan være præget af et ønske om, aldrig at gå på arbejde, eller at forblive i hjemmet altid, men det kan overjag'et ikke tillade, så jeg'et finder det positive i noget mere harmløst, som i dette tilfælde er ugeblade.

Kvindens beskrivelse af hendes morgen, giver en antydning af, at hun muligvis står op, og gør det hun skal, fordi hun har lært, at der bliver forventet noget af hende, men så snart hun får muligheden, så isolerer hun sig:

i overmorgen

var det gudskelov weekend

hun kunne blive i sengen

hele dagen (Andersen 2017; s. 120)

Hun vil ikke konfronteres med resten af samfundet, hun vil hellere gemme sig væk. Hendes afmagt kan også være baseret på nogle generelle samfundsidealer, som der er til alle mennesker. Baseret på de forskellige præsenterede teorier af Butler og Beauvoir, så er der en forståelse af, at der bliver forventet meget af kvinder især. Men Butlers teori indikerer yderligere, at der generelt er en stor forventning til alle mennesker, fordi der ifølge hende er en formodning om, at alle skal leve op til deres køn, igennem performativitet. Den struktur som Butler beskriver, som man anskuer i den heteroseksuelle matrice, har en indvirkning på dem som befinder sig i den. Mennesket lever under en forståelsesramme, som forventer at alle skal leve på en bestemt måde, for at blive accepteret som en del af samfundet.

Derfor er det nærliggende at kunne tolke dette digt, som en måde at fremvise hvad samfundsmæssige forventninger kan have af betydning for en person, og for deres psykiske tilstand. Kvinden i digtet er tydeligvis meget sårbar, fordi hun er meget plaget af angst. Titlen indikerer, at hun kun kan være afslappet i hendes weekender, fordi det er der hun kan gemme sig væk, og hvor

hun ikke skal forholde sig til andre mennesker. Ugedagene er svære at komme igennem for kvinden, fordi ugedagene for hende blot handler om at skulle forsøge at imødekomme de forventninger, som igangsætter en angst i hende.

'Depression'

Kompositionen i dette digt er en opdeling i to strofer, som hver især har en del verslinjer. I den første strofe kommer det lyriske jeg ind på, hvad kvinden, som der bliver fortalt om, har gjort for at klare sig bedre i hendes liv. Den anden strofe kan karakteriseres som en fortælling, som beretter om hvordan denne kvinde reelt har det.

Dette digt passer ind i de rammer, som knækprosaen siges at omfavne, hvilke er de rå og upolerede sider af livet. Digtet er en fortælling om en kvinde, som er så langt nede i en depression, at hun overvejer at tage en ende på sit liv. Hendes psykiske tilstand bliver beskrevet i følgende:

hun tænkte meget på døden

nu gik hun til psykiater

hun fik mange piller

hun sov godt om natten

natten var lykkeligst (Andersen 2017; s. 128)

Overstående påviser tydeligt, at der er tale om en kvinde, som er dybt plaget, og at det sandsynligvis må være en depression, som titlen også antyder det. Der kan anskues nogle forskellige forudsætninger for, hvorfor denne kvinde har det svært. Det bliver beskrevet, at hun har forsøgt at ændre på sin tilværelse, med forskellige ændringer af hendes udseende, et nyt hjem, nyt job og håndbøger i filosofi (Andersen 2017; s. 128). Det fremstår som om, at denne kvinde har skulle forsøge at leve op til noget, men hvad hun præcist har skulle leve op til, har hun ikke selv kunne gøre sig forståelig på. Hun udtrykker en magtesløshed, over at livet tilsyneladende ikke udspiller sig sådan som hun gerne vil det, og hendes sammenligning med andre mennesker forstærker blot hendes negative tanker om sig selv:

hun følte at lige meget hvad hun gjorde

spildte hun tiden

på den ene eller anden måde

andre spildte ikke tiden tænkte hun

der var noget hun skulle nå

hun vidste ikke hvad

hun havde prøvet det meste (Andersen 2017; s. 128)

Det at kvinden udtrykker, at der er noget, som hun skal nå, kan forklares med Beauvoirs teori, idet Beauvoir har forklaret, at kvinder ofte bliver stemplet til at have en udløbsdato. Hun har yderligere beskrevet, at kvinder kan nå til en bestemt aldersgrænse, inden de bliver betragtet som uegnede til ægteskab, eller dømmes til at være noget fejlagtigt, hvis ikke de har opnået det som forventes at en kvinde skal opnå. Ifølge disse forventninger, så skal kvinder forsøge at finde en mand, som de kan servicere og forgude, og som de kan give deres mødom til, inden de bliver for gamle og ikke længere kan betragtes som værdige hustruer. Det kan antages, ud fra overstående uddrag, at denne kvinde netop ikke har opnået det, som forventes af hendes køn. Hun mener at hun spilder tiden, fordi hun ikke lever på den måde, som samfundet har vurderet, er den mest fornuftige.

Det fremgår ligeledes, at kvinden ikke selv ved, hvad det er hun skal nå, som antageligvis kan skyldes, at den herskende ide om kvinden er et konstrueret koncept, og kvinden i digtet kan ikke gennemskue, hvordan hun skal leve op til denne konstruktion. Den redegjorte teori beskriver, hvordan forståelsen af køn er nogle konstruerede koncepter, og at disse koncepter er skabt ud fra nogle snævre idealer, som ikke er repræsentative for alle mennesker. Derfor er det nærliggende at antage, at der med sandsynlighed må være nogle, som ikke kan genkende sig selv i disse konstruktioner. Kvinden i digtet mærker ikke en frihed, til at kunne vælge en identitet for sig selv, fordi samfundsforventningerne fratager hende en autonomi. Hendes konstante forsøg på at ændre hendes tilværelse, kan anses som hendes måde at finde frem til hvad det er, som kan gøre hende lykkelig. I forlængelse af hendes manglende frihed, så bliver dette uddybet i følgende:

hun sad tit med pilleglasset i hånden

det gav hende tryghed

hun ville alligevel kunne bestemme til sidst

hvis det skulle være

lidt frihed

havde hun da (Andersen 2017; s. 129)

Det eneste hun ser en frihed i, er hendes frihed til at kunne bestemme, hvornår hun skal dø. Denne kvindens lidelse og indre smerte må kunne siges at være et eksempel på, hvor skadeligt et samfund af konstruerede forventninger kan være. Butlers begreb om performativitet, indebærer at et individ skal leve op til nogle bestemte kønsideal, og på den måde vil de kunne opnå samfundsmæssig anerkendelse. Men det må kunne forstås, at fortvivlelsen og frustrationen kan skylle ind over et menneske, hvis de selv er af den overbevisning, at de lever op til de forventninger som samfundet har, men stadig ikke føler sig tilstrækkelige. Performativitet er både med til at fastsætte nogle kønsideal, samtidigt med at individet må finde det udfordrende at skulle forsøge at forstå, hvordan de skal "performe" på den helt rigtige måde. Judith Butlers pointe med performativitet, må netop være at understrege det skadelige i opstillingen af et samfund, der forventer af alle dets borgere agerer inden for nogle forudbestemte idealer: Digtets hovedperson fremstår tilsyneladende også til at være forvirret over, ikke at føle sig tilstrækkelig:

hun synes det var uretfærdigt

at netop hun

der havde gjort alt

hvad de havde sagt

skulle have det sådan

hun havde opført sig ordentligt

ikke altid havde gjort hvad hun havde lyst til

men hvad de havde forventet af hende

hun havde opfyldt deres krav

og nu tænkte hun kun på døden (Andersen 2017; s. 129)

Her understreges det blot igen, hvordan denne kvinde føler hun skal leve op til noget, som hun ikke selv bestemmer. Hun henviser til noget som 'de' har sagt, hvilket indikerer at der må være nogle andre, som direkte eller indirekte har fortalt hende, at hun skulle leve på en bestemt måde. Dette kan tolkes som, at der er nogle klare og udtalte måder, som en kvinde skal leve sit liv på, hvis hun skal kunne opfattes som en "rigtig og ordentlig" kvinde.

Beauvoir har beskrevet, at måden man har kategoriseret kvinden som 'den anden' på, går så langt tilbage, at man ikke med sandsynlighed kan identificere, hvornår det er startet, ligesom man ifølge Butler heller ikke med sikkerhed kan specificere, om der har været en førpatriarkalsk samfundsorden. Baseret på disse betragtninger, må det derfor kunne udledes, at de samfundsmæssige forventninger til kvinder er så fasttømret en del af menneskets selvforståelse, at det kan have en negativ indflydelse på individet. Dette kan ske, hvis individet lever som "de" har sagt at de skal, hvor "de" kan referere til andre mennesker, sociale normer eller lignende elementer.

Kvindens tanker antyder, at hun har forsøgt at leve op til den meget snævre, men tydelige forventning og rolle, som kvinde helst skal besidde. Men kvinden sidder tilbage med en bitterhed, fordi hun tilsyneladende ikke har kunne gøre det godt nok, sammenlignet med andre, ifølge hende selv. Det kan ligeledes tolkes, at kvinden føler sig presset igennem et strengt overjæg, som har indoptaget nogle klare idealer for, hvordan hun bør leve. Et strengt overjæg kan, ifølge Freud, medvirke til at et individ ikke kan gøre plads til sig selv og sine egne lyster, hvilket kan antages at være tilfældet for digtets hovedperson:

om dagen kunne hun næsten ingenting

ikke holde ud at være sammen med sig selv

heller ikke med nogen andre (Andersen 2017; s. 129)

Hun er blevet til en person, som hun ikke selv kan holde ud, fordi hendes jeg muligvis er blevet så kontrolleret af et strengt overjæg, at jeg'et ikke har mulighed for at søge den positive stimuli, eller for at finde potentielle sunde handlemåder, som kan tilfredsstille det 'ets lyster. I forsøget på at ville handle efter de regler, som der er opsat af den ydre verden, kan individet risikere at glemme sig selv. Det kan ligeledes antages, at kvinden bruger identifikation til at kunne overkomme hendes problemer, idet hun tilsyneladende forsøger at komme hendes tilværelse til livs. I et tidligere uddrag, kommer det til udtryk, at kvinden ikke mener at andre spilder tiden, ligesom hun selv gør, hvilket må indikere at hun har observeret andre personer gøre de samme tiltag som hende selv, og at disse andre har opnået en succes med det. Kvinden har forsøgt at gennemskue andre menneskers vej til at leve det idylliske og gode liv, og påtaget sig deres tilgange igennem identifikation, frem for at forstå ængsteligheden i sit indre, som mindsker hendes lyst til at varetage sig selv og sit liv.

Vita Andersen viser en kvinde som lider, og hun lider i sådan en grad, at livet ikke føltes værdigt. Hendes valg om at skrive i tredje person, gør digtet mere tilgængeligt og universelt,

end hvis hun skrev i en første persons fortæller. Det giver digtet en antydning af, at denne kvinde kunne være hvem som helst, og der bliver gjort plads til en genkendelighed, som også indfanges igennem knækprosa genren. Genren og dens barske tematikker rummer et virkelighedsbillede af en kvinde som lider, under den forventning, som er til hendes køn.

'Jeg har set en bankrøver'

Dette digts komposition er karakteriseret ved at være opdelt i strofer, og hver strofer indeholder forskellige antal verslinjer af forskellige længder. Dette digt indeholder også enkelte kommaer, som ellers ikke er set i de andre analyserede digte. Digtet fortæller om en kvinde, i tredje person, og hver strofe er skiftevis karakteriseret ved at være en beskrivelse af hvilket liv denne kvinde har, i et ægteskab med en mand og hans børn fra et tidligere forhold, samt beskrivelser af hvad hun tænker om dette liv. Alle stroferne bærer præg af, at kvinden der fortælles om, er utilfreds med hendes tilværelse, men at hun samtidigt ikke kunne se at det skulle have været anderledes for hende. Hun udtrykker en magtløshed, over at føle at hun bliver set igennem:

at ikke engang han

hendes elskede

havde tid til hende

hendes liv

hendes tanker

hun skulle altid have tid til ham

til hans liv hans karriere hans fortid

ikke at det blev forlangt

men tiden blev bare brugt (Andersen 2017; s. 135)

Hun er der for ham, han er den eneste hun bruger hendes tid på, og det fremstilles som at hun ikke bruger noget tid på sig selv. Hun er blevet til en statist i mandens liv, med nogle børn, som konstant minder hende om at "du er ikke min fars kone" (Andersen 2017; s. 136). Mandens børn anser ikke kvinden som en del deres familie, og det bliver beskrevet, at deres samtaler oftest går på at tale om, dengang børnenes mor og faren var gift (Andersen 2017; s. 135). Det bliver yderligere beskrevet, hvordan hun gerne vil blive set, hvilket kommer til udtryk i følgende:

hun havde tit lyst til at råbe

se mig

se mig skreg det inden i hende

fortælle noget fantastisk

så hun kunne hamle op

med deres verden

deres fortid

hvor hun intet havde at gøre

ingen minder havde de tilfælles

aldrig lukkede de hende ind i deres verden (Andersen 2017; s. 136)

Denne kvinde er et tydeligt eksempel på, hvordan det påvirker hende at være placeret i en underlegen position. Det skriger inde i hende, at hun gerne ville blive set, men det forbliver i hendes indre tanker, på trods af at det tilsyneladende påvirker hende på et dybere niveau. Hun er en 'anden' for hendes mand, hun er i hans liv, for at tilfredsstille ham, og lytte til hans børn, som ikke accepterer hende. De lukker hende ikke ind, og manden forsøger ikke at inkludere hende, så derfor kan de ikke skabe nogle fælles minder sammen. Denne kvinde kan anses som et eksempel på en kvinde, der ikke kan se sig selv være i en bedre situation, fordi hun på trods af sin frustration, ikke anser sig selv som værdi til et andet liv. Dette kommer blandt andet til udtryk i den sidste strofe:

hun var holdt op med at arbejde

og blev forsørget af ham

der havde heller ikke været noget særligt ved hendes arbejde

nogen ordentlig uddannelse havde hun aldrig fået

hun havde bare sjusket med det hele

troet at det gik nok

det gjorde det jo også (Andersen 2017; s. 137)

Kvinden er selv af den opfattelse, at hun ikke havde noget kvalitet i sit liv, før hun blev forsørget af hendes mand. Hun mener at hun har sjusket, som må indikere at hun derfor mener at hun bør være

taknemmelig, for at der er nogle som vil tage sig af hende, og som i det hele taget vil være sammen med hende. Beauvoir har beskrevet, at kvinder typisk vil acceptere at forblive i rollen som en behager for det mandlige subjekt, fordi der er en større tryghed i den rolle, og også flere muligheder for dem i en praktisk sammenhæng. Kvinden i digtet har ikke nogen uddannelse, og fordi hun er en kvinde, så vil det muligvis blive vanskeligt for hende at skulle forsørge sig selv. Det herskende syn på kvinder som 'den anden', er så nedværdigende, at kvinder har lave forventninger til sine egne evner. Den kvindelige hovedperson anerkender ligeledes selv, at det hele nok skulle gå, og det gjorde det, fordi hun ikke har skulle kæmpe for at forsørge sig selv, og derfor må hun forblive i en position, hvor hun tydeligt mærker, at der ikke er en anerkendelse af hendes tilstedeværelse. Men hun har opnået det som forventes af en kvinde, netop fordi hun har fået en mand til at ville have hende. Digtets titel er en indikation om, at kvinden ønsker at der sker noget spændende for hende, så hun kan fortælle det til familien, og at de så måske vil se hende, sådan som hun inderligt ønsker at de skal. Det fremgår af den følgende strofe:

engang havde hun været ved at fortælle
at hun havde set en bankrøver på vej til Irma
eller en gammel kæreste havde ringet
og nu tog hun til Paris med ham
eller hun havde ringet til fjernsynet
og de havde såmænd nok et job til hende (Andersen 2017; s. 136)

Hun vil gerne have at familien skal synes at hun er spændende, og at hun er eftertragtet af andre udenfor hjemmet. Uddraget kan tolkes som en blanding af noget der rigtigt er sket, og noget som kvinden ville ønske, at der var sket. Hun savner spænding i sit liv, og hun ønsker at være subjekt i sit eget liv. Det bliver beskrevet, at hun ikke selv er sikker på, hvad hun vil have fra de andre, hvilket udtrykkes her:

hun vidste heller ikke
hvad det var hun ville have
tak måske, taknemmelighed
fordi hun gad være der

gøre disse praktiske ting

måske var hun bare egoistisk (Andersen 2017; s. 137)

'Den anden' er der kun for subjektet, sådan som Simone de Beauvoir har formuleret det, og derfor bliver deres rolle aldrig anerkendt med ord, fordi kvinder i denne rolle skal fortælle subjektet hvor meget hun anerkender det. I uddraget udtrykker hun et ønske om at mærke taknemmelighed, men hun forsøger stadig at nedgradere sig selv, fordi der hersker en objektiv opfattelse om, at kvinden ikke bør forvente den samme behandling, som en mand kan forvente at få. Som det fremgår af den redegjorte teori, så har kvinden historisk set være i den underlegne position i så lang tid, at det er blevet til en normalitet for hende at blive behandlet som hun gør. Dette kan være grunden til, at den kvindelige hovedperson beskriver sig selv som egoistisk, fordi hun er vokset op i et samfund som anklager kvinder for at være egoistiske, hvis de forsøger at sætte deres egne behov før nogle andres.

Beauvoirs forstår kvindekroppen som en situation, som er påvirket af den samfund hun lever i, mens kvinden også kan have en subjektiv forståelse af sin egen krop. I digtet er kvindens levede erfaring, at hun ikke har været grundig nok med at etablere en uddannelse, og gode muligheder for sig selv, så derfor kan hun ikke bede om noget fra den familie, som hun er havnet i. Hendes levede erfaring indebærer også, at hun skal ønske at få en mand, som kan tage sig af hende, fordi hun ikke er i stand til at kunne gøre det for sig selv.

Det bliver beskrevet, at kvinden ikke selv har kunne få et barn, og derfor kan hun ikke stille nogle krav i familien (Andersen 2017; s. 137). Kvinden er antageligvis af den opfattelse, at hvis hun kunne have fået et barn, så kunne hun have stillet krav igennem dette barn, som også kunne have gavnet hende selv. Hun beskriver et liv, hvor hun blot optræder som den der opretholder en orden i hjemmet, mens hun skal være vidne til det liv, som familien lever, og det liv de har levet sammen med børnenes mor. Hun kan derfor have en underlæggende forventning om, at hvis hun kunne få et barn, så kunne hun også blive inkluderet i familien, og blive set. I en strofe bliver der blandt andet skrevet følgende:

nu bruger de automatisk hendes liv

til opvask, kagebagning, brun sovs

småskænderier, støvsugning

tiden bare gik (Andersen 2017; s. 137)

Hendes liv bliver udnyttet, og hun gavner ikke selv af, at skulle være den som udfører alle de hårde pligter. Hun er blot en eksistens, som er til for andres skyld, og hun ser også ned på sig selv i sådan en grad, at det kun er i hendes egen fantasi hun kan drømme om en bedre tilværelse. Digtet er et eksempel på, hvordan det kan føles at være 'den anden', hvor kvinden ikke tør at indrømme over for sig selv, at det burde være anderledes for hende. Hun er så indoktrineret i den samfundsopfattelse, om at kvinden skal leve op til nogle bestemte forestillinger, at hendes forestillingsverden ikke kan række længere end et ønske om, at familien behandler hende anderledes, frem for at bryde helt fri fra den dårlige dynamik som tydeligvis plager hende.

En analyse af udvalgte noveller i *Hold kæft og vær smuk*

'Fejlen'

Denne novelle begynder med en fortæller, som indikerer at det er en personlig historie, som bliver fortalt. Der er derfor tale om en hovedkarakter, der ligeledes agerer som fortæller for historiens handling. Novellen bliver fortalt i datid, som indikerer at det er en, fortæller som ser tilbage, på nogle begivenheder som har fundet sted i hendes liv. Man finder igennem novellen ud af, at fortælleren er en pige, som hedder Petra. Petra bekender fra start, at der tilsyneladende har været en hændelse, som er kommet til syne for hende, hvilket kommer til udtryk således:

Da jeg var 12 år, fandt jeg tilfældigt ud af fejlen. Jeg havde ganske længe vidst, at der var noget underligt ved mig. Men at det var en så stor og ulykkelig ting som fejlen, havde jeg slet ikke været klar over. Indtil da havde jeg troet, at det underlige, der var ved mig, lå i, at min mor var, som hun var. (Andersen 2017; s. 143)

Det der fremstilles i overstående, kan tolkes som at der har været en opdagelse, en begivenhed, som har fået fortælleren til at indse noget, som hun ikke før var klar over, og som derefter har ændret hendes syn på hende selv. Dette kan derfor betragtes som novellens determinationspunkt.

Petra fortæller om hendes mor, og deres indbyrdes relation, som giver et indtryk af hvilken person hun var, før hun opdagede fejlen. Moren beskrives som meget umiddelbar, idet hun gør det som hun selv mener, er det bedste, og hun tænker ikke for meget over, hvilke konsekvenser hendes handlinger potentielt kan have. Det bliver eksempelvis beskrevet, at hun har malet alle gulvene røde i familiens lejlighed, og at hun er ligeglad med, at viceværten har modsat sig denne ændring (Andersen 2017; s. 143). Moren har heller ikke noget problem med, at folk ser hende uden tøj på, men Petra beskriver, at hun bliver flov over det (Andersen 2017; s. 144). Hun giver endda

udtryk for, at hun ville ønske hendes mor, var en anden: ”jeg ville meget hellere have en mor som Gurlis. Hun sad i vinduet hele dagen og holdt øje med, hvem der legede i gården. Og hun havde altid tøj på” (Andersen 2017; s. 144). Selvom hun udtrykker en irritation over at blive overvåget af Gurlis mor, så er det for hendes stadig bedre, end hvad hun selv har. Gurlis mor interesserer sig for hendes børn, fordi hun holder øje med dem, og hun gør dem ikke pinligt berørt, ligesom Petras egen mor gør.

Petra forklarer, at hendes mor slår hende meget, og hun forklarer, at der især sker hver gang hun fortæller om hvad hun tænker eller føler, og selv når hun var tavs, så ville hendes mor også slå hende (Andersen 2017; s. 146). Med en psykoanalytisk tilgang ville dette sandsynligvis få den konsekvens, at Petras overjeg ikke bliver intakt, fordi hun igennem hendes mor får indarbejdet en norm om, at det er forsvarligt at slå, hvis man ikke er tilfreds med en anden persons handlinger. Samtidigt, kan denne slags behandling medføre en angst, som kan forekomme bevidst eller ubevidst for hende, og som kan sætte hendes jeg i yderligere konflikt i hendes indre. Jeg'et er sandsynligvis allerede i konflikt hos Petra, da det fremgår, at hun aldrig helt kan gennemskue, hvad det er som gør hendes mor vred, hvilket hendes krop reagerer på:

Efterhånden fór jeg altid sammen, når hun gjorde en uventet bevægelse. Selv hvis hun var glad, var man ikke sikker på, at hånden ikke røg ud og slog. Hun blev også ærgerlig på mig over det, som om det generede hende, at jeg gjorde de nervøse bevægelser (Andersen 2017; s. 146)

Hun er bange for sin mor, og hun er usikker på hvordan hun skal agere, således at hun undgår at gøre hendes mor vred, og hvordan hun derigennem også kan undgå at blive slået. Det bliver beskrevet, hvordan at Petra er uforståelig over for hendes egen afsky af sin mor, igennem andre omkring hende har hun lært, at man bør elske sin mor, hvilket blandt andet kommer til udtryk i følgende: ”Det normale var at elske sin mor, og det var det værste ikke at gøre det” (Andersen 2017; s. 148). Petras overjeg er blevet påvirket af andre, hvilket man kan tolke ud fra hendes bevidsthed om, at den måde hendes mor er på, ikke er den rigtige. Overjeg'et påvirkes af individets forældre, andre omsorgspersoner og de miljøer vi befinder os i, herunder må dette også indebære skolegang, og omgang med andre børn.

Morens foragt for Petra kan tolkes som en projektion, hvor Petra er den, som hun projicerer over på. Det bliver beskrevet, at Petra ikke var, hvad moren ønskede, og det beskrives ligeledes at Petras far har forladt familien (Andersen 2017; s. 151). Morens skuffelse, over ikke at have fået en dreng, som hun først ville have haft, og at faren til hendes barn tilsyneladende ikke

ville være en del af det liv, som moren forventede, kan have sat sig som et traume. Hun forsøger at fjerne dette traume fra sin bevidsthed, og derfor bliver denne angst, som er forbundet med traumet, omdirigeret til en foragt for Petra. Moren beskriver Petras far som værende ligegladd med hende, hvilket bliver beskrevet i følgende:

Din far, han tog dig kun op en eneste gang. Og du var så leddeløs som en slaskedukke. Så din far tog nogle bøger og satte i ryggen på dig, og så gav han dig vaniljekranse. Men du væltede bare om og hylede, og vaniljekransene kunne du selvfølgelig ikke spise. Det var den eneste gang, han overhovedet tog sig af dig (Andersen 2017; s. 153)

Moren fortæller dette til Petra, på trods af at Petra ved, at hendes far har forsøgt at sende hende en gave, som må indikere at det forholder sig anderledes, end hvad hendes mor fortæller (Andersen 2017; s. 152). Petra er også blevet gjort bevidst om, at hun var sent udviklet, fordi en tidligere veninde til moren har fortalt hende, at hendes mor ikke passede ordentligt på hende som spæd (Andersen 2017; s. 153). Der tegner sig et billede af, at moren lyver og projekterer hendes egen angst over på andre, for at beskytte sig selv.

Igennem en psykoanalytisk tilgang kan morens opførsel og behandling af Petra, tolkes som at hun sandsynligvis bærer nogle traumer, som er for uoverskuelige for hende at kunne håndtere direkte. Der er ligeledes en grund til at antage, at udover at bruge projektion, så bruger Petras mor også identifikation som forsvarsmekanisme. Simon Østermark Andreasen har forklaret, at denne mekanisme kan tages i brug, som et forsøg på at overskygge en streng forældrefigur, som et individ kan have haft i barndommen. Novellen fortæller ikke noget om Petras mors baggrund, men hendes behandling af Petra giver anledning til at antage, at Petras mor muligvis har oplevet en streng forælder i hendes egen barndom. Hun bruger identifikationen, som et forsøg på at holde den svære barndom i det ubevidste, ved netop at være det, som har givet hende et traume. Der er også en tydelig forskelsbehandling af Petra og hendes lillebror, Petrus, hvilket kommer til udtryk i dette uddrag:

Når hun vaskede håret på min lillebror, lavede hun forskellige ting med skummet. Samlede det oppe på hovedet til en tot eller kørte skummet bagud til en spids bue. Eller delte det i to store ører, et på hver side af hovedet. – Nu er du en ræv, sagde hun. Han grinte ad det hele. Hun lavede ikke noget med skummet på mit hoved (Andersen 2017; s. 151)

Det kan tolkes, at Petras mor muligvis selv er vokset op med en forskelsbehandling, fordi hun er en pige. Der har været et kontinuerligt svigt af en pige, som Petras mor fortsætter med at opretholde, og det kan antages at Petra er ikke hvad moren ønskede, fordi hun ville have en dreng, som ikke

kunne risikere at blive svigtet på samme måde. Petra straffes fordi hun er en pige, og hendes mor straffer hende, fordi hun selv har været en pige, som blev udsat for misbrug i sin barndom. Denne tolkning bliver yderligere understreget, i den forskelsbehandling som er imellem Petra og hendes lillebror.

I novellen kommer det til udtryk, at Petra overjeg allerede er blevet påvirket af hendes mors opdragelse, hvilket kommer til udtryk i følgende:

Den aften jeg fandt fejlen, havde jeg beredt mig på en hyggelig aften. Lommelygte, tre ”Det Bedste” og en pose spejdersnus købt for en 25-øre hugget i min mors pung. Jeg havde ikke den ringeste dårlige samvittighed over, at jeg stjal fra hende. Det eneste det gjaldt om, var at hun ikke opdagede det (Andersen 2017; s. 156)

Petra har iagttaget, hvordan at hendes mor behandler folk som hun vil, og at hun ikke interesserer sig for, hvad der er det mest fornuftige og anstændige at gøre. Moren tager sociale normer for givet, så det samme gør Petra, og derfor får hun ikke dårlig samvittighed over at stjæle. Hun elsker ikke sin mor, så ligesom hende, så giver hun ikke en større omtanke for de personer som hun ikke bryder sig om. Hendes mor har ikke skabt et hjem med kærlighed, tryghed eller respekt, hvilket Petra blot gengælder. Petra er blevet vænnet til, at hendes lyster kun kan tilfredsstilles, så længe at det er på hendes mors betingelser, så derfor kan Petra kun handle som hun vil, hvis hun stjæler, og gør det bag hendes mors ryg.

Som tidligere beskrevet, så lægger novellens handlingsforløb op til, at der er en fejl som Petra har opdaget, og som har ændret på hendes egen forståelse af sig selv. Som den redegjorte novelle teori formulerede det, så indeholder en novelle oftest en begivenhed, som ændrer på tilværelsen for hovedpersonen. I den sidste del af novellen afsløres fejlen. Petra læser om barnets første leveår i et magasin, og her finder hun ud af, at fejlen er at hun er blevet omsorgssvigtet. Der skrives blandt andet:

Det barn, der ikke har haft kontakt med sine forældre i de første leveår, bliver mislykket, og personligheden bliver mangelfuld. Personlighed, det var det min mor sagde, at jeg ikke havde. Barnet skal stimuleres. Jeg vidste ikke, hvad det var. Men det lød som at blive kildet, og det var jeg jo ikke blevet (Andersen 2017; s. 157f)

Petra er vokset op med et jeg, som har haft vanskeligt ved at forstå hvad der er det rigtige at gøre, så både overjeg’et og det’et bliver tilfredsstillet. Hun har levet for at tilfredsstille hendes mor, som hun tilsyneladende aldrig har kunne opnå, fordi moren har været uigennemskuelig og uforudsigelig. Hendes forståelse for sig selv, og for den verden hun befinder sig i, bliver vendt på hovedet, fordi

hun bliver bekræftet i, at hendes mors opførsel har været forkert. Petra føler sig ødelagt og magtesløs, fordi der ikke er noget at gøre, nu hvor hun er klar over, at hendes mor har svigtet hende i den tidlige barndom. Der står blandt andet: ”Jeg ville altså ikke blive lykkelig, lige meget hvor umage jeg gjorde mig med det hele, så ville jeg blive mislykket” (Andersen 2017; s. 158). Hun vender omsorgssvigtet imod sig selv, til en selvbebrejdelse, fordi hun mener at hun altid har været anderledes, hun har altid følt sig forkert og hun er blevet bekræftet i at, at der er noget galt med hende. Begivenheden i novellen når sit højdepunkt, da Petra opdager denne fejl. Den ændrer på hendes forståelse af sig selv, fordi hun forstår det, som udefra kan tolkes som et omsorgssvigt, til at der må noget galt med hende, og at hun nu føler sig fortabt. Denne del af novellen kan betragtes som tolkningspunktet, fordi den ændrer på Petras egen forståelse af sig selv, og det er det, som handlingsforløbet arbejder sig hen imod.

Petra beskriver, at hun ikke længere er lykkelig: ”En gang imellem sagde jeg til mig selv: Hvor var du lykkelig. Nu var den lykkelige periode overstået for stedse, og jeg var blevet en helt anden” (Andersen 2017; s. 159). Hun føler sig ikke længere som sig selv, hvilket kan tolkes som at hun hellere ville leve i den realitet, som hun havde været i, indtil hun opdagede fejlen. Hun kan ikke ændre på det, og hun kan ikke fjerne den viden fra sin bevidsthed, Hun skal leve videre med en viden om, at hun ikke er blevet givet den rette omsorg, og at dette vil blive en del af hende, resten af hendes liv.

’Udenfor’

Denne novelle fortælles fra perspektivet af en kvinde, som igennem handlingsforløbet oftest bliver refereret til som ”hun”, men det bliver senere fortalt, at hun hedder Maj. Handlingen fortælles ud fra Majs perspektiv, og omdrejningspunktet er hendes skrøbelige eksistens i hendes parforhold med en mand, som hedder Allan. Maj er skrøbelig, og det kan antages, at hun er blevet skrøbelig igennem hendes relation til Allan. Hun vil gerne tilfredsstille ham og hans behov, hvilket kommer til udtryk i novellens første linjer: ”Jeg kom desværre igen til at græde. Allan hader, at tårerne så nemt kommer frem i mine øjne” (Andersen 2017; s. 221), han giver ikke plads til, at hendes følelse må komme til syne, hun skal helst være en stille eksistens, der fylder så lidt som det er hende muligt. Dette kommer også til udtryk i følgende, hvor Maj fortæller om, hvordan Allans børn behandler hende:

Hun. Børnene kalder mig stadig hun. De nægter at sige mit navn. Jeg skal give dem tid, siger Allan, de har været igennem så meget. Jeg har lyst til at slå dem, få et udtryk frem i deres øjne. Lige gyldigt hvad. Had, kærlighed eller

væmmelse, i stedet for denne kulde. Denne ligegyldighed, som siger, jeg er en fremmed, de ikke har brug for. Hun.
(Andersen 2017; s. 221)

Hun er en rekvisit i familiens liv, og hun bliver gjort identitetsløs. Hun er 'den anden' i Allans liv, som skal tilpasse sig ham og hans børns behov, mens ingen af dem forholder sig til hendes. Hun beskriver sig selv som en gæst: "Jeg har boet her i et halvt år og er stadig en gæst" (Andersen 2017; s. 222), hun må ikke flytte på ting, hun må ikke sætte sit eget præg på den hjem som hun er en del af, hun er der blot bare. Hun skal være der, så hun kan sørge for de andre, i den rolle som hun besidder. Man kan tolke, at Maj hele tiden forsøger at tilpasse sig til Allan, og at Allan ligeledes også bebrejder hende, hvis hun ikke har kunne tilpasse sig på den måde, som han ønsker at hun skal gøre det. Det er også Allan, som har bestemt, at hun ikke længere skal arbejde på et kontor:

Da vi havde boet sammen i tre måneder, synes Allan, jeg skulle holde op – Vi finder noget til dig, noget, der passer, sagde han dengang. Hvad passer til mig. Lige nu har jeg kun lyst til barnet, få noget, der er mit, men ellers har jeg ikke lyst til noget (Andersen 2017, s. 224)

Man kan se en tydelig ulige magtfordeling, imellem Maj og Allan, idet han bestemmer hvad hun skal foretage sig, og samtidigt afviser han hendes ønske om at få et barn. Et barn ville give hende noget, som hun kunne have en kontrol over, og med et barn kunne hun være mere end blot end rekvisit i nogens liv. Hun udtrykker ligeledes, hvordan at hun ofte er bange for, at Allan ikke synes hun er spændende eller interessant nok for ham. Den redegjorte teori af Beauvoir indikerer, at kvinden altid skal forsøge at tilpasse sig mandens behov, således at han føler sig set og værdsat, mens kvinden ikke har nogle forudsætninger for at det samme bliver gengældt for hende. I denne fortælling er det Maj som skal leve med, at det er Allan som har kontrollen over deres fælles liv, og at han også har kontrollen over hende fysisk, idet han ikke ønsker at give hende et barn.

Majs tanker om hvad Allan synes om hende, kommer til udtryk i følgende: "Jeg er altid lidt bange for, at han keder sig sammen med mig. Fortryder, at han lod mig flytte ind. Han er ikke meget hjemme om aftenen, men de aftener han er her, er der lange, pinlige pauser" (Andersen 2017; s. 224). Deres forhold er skabt i en samfundsstruktur, hvor mænd og kvinder skal indgå i heteroseksuelle og romantiske forhold med hinanden. Igennem denne struktur, forstår Maj og Allan sig selv som henholdsvis kvinde og mand, og med disse forståelser medfølger der også nogle antagelser om, at de begge lever op til deres respektive kønsroller. Denne samfundsstruktur har lært hende, at hun skal påtage sig den retsmæssige kvindelighed, i håb om at det kunne blive anerkendt.

Ud fra Majs perspektiv, så er hun bevidst om, at de to ikke har noget tilfælles: ”Vores tanker er for forskellige, når de kommer ud af hovedet, passer de ikke sammen” (Andersen 2017; s. 224). De er forskellige på et dybere plan, og alligevel bliver de sammen. Det patriarkalske samfund har formet ideen om, at manden og hans privilegier er nøglen til det ideelle liv for kvinden. Med udgangspunkt i Beauvoirs teori, så bliver kvinden igennem diverse samfundsnormer opdraget til at forstå, at det ideelle liv for hende er ægteskab og børn, og det kan hun kun opnå igennem et forhold til en mand. Samtidigt lever hun også i den heteroseksuelle matrice, hvor der er blevet skabt en forståelse af, at kvinder skal søge partnerskab med en mandlig partner, og omvendt skal manden søge efter en kvindelig partner.

Maj får opfyldt hendes behov om begær fra Allan, ved at hun bliver begæret af andre mænd. Hun fortæller, at parret tager til fester, hvor alle gæsterne efter noget tid: ” (...) er sammenslynget med en anden end den, de kom med” (Andersen 2017; s. 225). Maj vælger den mand, som Allan ser op til, fordi hun mærker hvordan det tiltrækker en intens opmærksomhed fra ham, og hun beskriver hvordan at: ”Allan bliver altid meget lidenskabelig af, at andre mænd begærer mig. Han kan endda finde på at sige, at han elsker mig” (Andersen 2017; s. 225). Ud fra disse beskrivelser, kan man tolke hvordan Allan føler sig truet i hans position som subjekt, når han kan observere, at Maj bliver begæret af andre mænd. Derfor bliver Allan mere opmærksom, og mere lidenskabelig, fordi han skal sikre sig at Maj forbliver i rollen som ’den anden’ for ham. Maj får det hun ønsker fra Allan, hvis hun får ham til at føle sig truet i hans position, og Allan skal sikre sig at hun forbliver i en position, hvor hun får ham til at føle sig værdsat og anerkendt. Deres relation bevidner om, at mænd også frygter for ikke at blive set, på samme måde som kvinder gør, men at der er skabt et hierarki hvori manden har større mulighed for at få netop den anerkendelse, som de ønsker og længes efter.

Maj fortæller om sin barndom, og om hendes forhold til sine forældre, hvor det fremgår at hendes bånd har været stærkere til hendes far, end til hendes mor: ”Min far, elskede mig med det samme, jeg kunne vikle ham om min lillefinger. Min mor elskede mig også, sagde hun. Men jeg kom ingen vegne med hende” (Andersen 2017; s. 226). Baseret på dette, kan det tolkes, at Maj har haft et anstrengt forhold til sin mor, igennem sin opvækst. Fra overstående fremstår det som, at hun aldrig har kunne vinde hendes mors accept, og måske har hun ønsket, at hun også kunne sno hendes mor om sin lillefinger, ligesom hun kunne med hendes far. Hun beskriver, hvordan at forholdet til hendes mor har betydet at hun ” (...) lærte at hade helt stille” (Andersen 2017; s. 227). Majs forhold til Allan kan tolkes som en kompensation, en forsvarsmekanisme, som

overskygger hendes dårlige forhold til hendes mor, og hendes nuværende forhold kan anses som et forsøg på at genskabe den kærlighed og den kontrol, som hun altid mærkede og havde over for hendes far.

Men Allan giver ikke Maj den sammen kærlighed og mulighed for kontrol som hendes far, hvilket resulterer i, at hun føler sig konstant alene og fortvivlet. Hun udtrykker ønsket om et barn, for ikke at føle sig så alene: ”Måske er det derfor, at jeg drømmer om barnet, for så vil jeg jo slippe for at være alene. Måske ville jeg endda vinde Allans kærlighed på en helt anden måde igennem det barn” (Andersen 2017; s. 231). Maj føler, at hun skal gøre noget særligt, for at vinde Allans kærlighed, fordi hun har svært ved at fastholde den. Hun forsøger yderligere at kompensere for hendes angst, ved at gå i seng med en anden mand, drikke alkohol og bruger alle hendes penge (Andersen 2017; s. 233). Hendes adfærd understreger, hvordan at hun benytter kompensation som en forsvarsmekanisme, som et forsøg på at fjerne fokus fra hendes virkelighed, hvor hun ikke kan få en mand til at elske hende, sådan som hendes far gjorde det. Hun er ved at miste sig selv, i forsøget på at opnå et idyllisk familieliv med en mand, hvor hun har spillet rollen som ’den anden’ forgæves. Det har været forgæves, fordi hun ikke har kunne opnå den følelse af anerkendelse og tryghed, som hun inderligt ønsker, og har brug for. Novellens sidste ord er: ”Jeg er ved at forsvinde” (Andersen 2017; s. 233). Dette kan være en indikation af, at hendes forsvarsmekanisme ikke længere kan dække over det faktum, at hun har en angst for ikke at blive elsket, som hun er. Det kan tolkes, at det ubevidste er begyndt at overtage hendes bevidsthed.

Maj er et eksempel på en kvinde, som nytteløst forsøger at få en mand til at elske hende, på trods af at han ikke kan imødekomme hendes ønsker om en familie, og at inkludere hende i den familie, som han allerede har skabt. Allan søger en kvinde som kan tilfredsstille ham, og som ikke stiller for mange krav, hvilket kan være grunden til, at han tilsyneladende opsøger andre kvinder, som Maj også opdager (Andersen 2017; s. 232). Han knytter sig ikke til det modsatte køn på samme måde, fordi han blot søger en kvinde som kan validere ham som et subjekt. Maj og Allan kan derfor tolkes som værende meget lig hinanden på det følelsesmæssige spektrum, fordi de begge har et ønske om at blive set og anerkendt af en partner, men deres tilgange til at opnå dette er meget langt fra hinanden.

’Iagttagelser’

Denne novelle bliver fortalt i tredje person, og hovedpersonen i handlingsforløbet er en kvinde, som hedder Anna. I novellens begyndelse kommer det til udtryk, at Anna er præget af rutiner, og at hun

er opmærksom på hvordan hendes krop skal se ud: ”På vejen fra køkkenet til badeværelset holdt hun ubevidst højre arm hen foran maven for at mærke, om hoftebenet stadig kunne føles skarpt på hånd og albue” (Andersen 2017; s. 276). Dette kan tolkes som et ønske om at bevare en bestemt kropsbygning, som helst skal være tynd nok, til at hoftebenet er skarpt at mærke på. Anna fremstilles som en person, der har et stort behov for at have kontrol i sit liv, og hun skal især have kontrol over hvor meget, og hvad, hun spiser (Andersen 2017; s. 276). Hun ønsker også at have en kontrol over for de mænd, som hun går i seng med. Det bliver beskrevet således:

Det var også skønt, at hun selv kunne bestemme, hvor længe hun ville have fyrens lugt i sig. Særligt hvis det var en, hun var forelsket i. Så kunne hun lugte ham flere dage efter. Stikke fingeren op i kussen og lugte ham. Huske ham. Hvis det var et dumt svin, vaskede hun ham ud med det samme, hun kom hjem. (Andersen 2017; s. 277)

Overstående giver en indikation af, at Anna selv vil bestemme, hvornår en mand får lov til at forlade hende. Hun vil have kontrollen, og den mærker hun at hun har, hvis hun er den der kan bestemme hvornår hun må vaske manden af sig.

Anna påtager sig denne kontrol i flere aspekter af sit liv, af frygt for at hun ikke taber ansigt. Hun fremstilles som en kvinde, som forsøger at leve op til et ideal om en kvinde, som har styr på sit liv, og som også har et pænt udseende. Hun bruger sminke som hendes maske: ”Når hun ikke var sminket, kunne man se lige igennem hende” (Andersen 2017; s. 277). Hun forsøger at være den kvinde, som samfundet forventer at hun skal være. Igennem performativitet, som blandt andet kan indebære at påføre sminke, ser man ikke hvem hun rigtigt er, men den hun selv ønsker at blive opfattet som. Det bliver beskrevet, hvordan at sminke og påklædning kan få hende til at føle sig, som en speciel type kvinde:

Det var næsten som at være kunstner at sminke sig. I dag valgte hun at være den smarte rejsebureau pige. Kold, effektiv, selvsikker og smart. Hun kunne nu bedst lide at se ud som en blanding af en luksushippie og en fotomodel. Men det var bedst til aftenbrug. (Andersen 2017; s. 277)

Hun kan vælge, alt efter hvilken anledning det drejer sig om, og hvordan hun gerne vil have at andre skal iagttage hende. Anna understøtter de forestillinger der er om kvinder, og hvordan de skal se ud, for at blive betragtet på den bedst mulige måde. Butler har beskrevet, hvordan at individer igennem performativitet er medvirkende til, at fastsætter nogle bestemte kønsnormer, hvilke også kan indebære udseende og fremtoning.

Det kan tolkes, at Anna ønsker at hendes udseende skal være på en bestemt måde,

fordi hun derfor vil have lettere ved at kunne tiltrække sig en ønsket mandlig opmærksomhed, det kommer blandt andet til udtryk i følgende: ”En mand vendte sig om efter hende. Selvfølgelig lod hun som ingenting. Men det glædede hende. Det var lige så godt eller måske endda lidt bedre end at se på sig selv.” (Andersen 2017; s. 278). Her indrømmer Anna diskret, at det giver hende en bedre selvfølelse, at hendes udseende behager andre, og det kan opfattes som at det er derfor hun gør noget ud af sig selv. Performativiteten virker for hende, fordi hun opfylder de krav der er til en kvinde, og hun imødekommer en forventning om at gøre sig begærlige for det mandlige perspektiv

Annas idylliske forestillinger stopper brat, idet hun pludselig stopper med hvad hun foretager sig, og går hjem. Det bliver beskrevet i følgende: ”Hun ventede på toget. Pludselig gik hun tilbage til lejligheden. Hun lå i sin seng igen. Hvorfor ligger jeg, sagde hun undrende til sig selv. Hvorfor?” (Andersen 2017; s. 278). Dette kan anses som novellen determinationspunkt, fordi det ændrer på Annas tilværelse, og på den illusion som hun har bygget op.

Det er i denne sammenhæng nærliggende at antage, at Anna bruger benægtelse som en forsvarsmekanisme, da det kommer til udtryk, at alt ændrer sig for hende, idet hendes udseende, spisevaner, og kontakt med omverdenen bliver ligegyldig for hende. Man kan tolke hendes benægtelse i følgende: ”Hun gennemgik morgenen. Alt havde været nøjagtigt. Hun havde ikke snydt med noget. I dag var der slet ingen grund til at ligge der” (Andersen 2017; s. 278). Benægtelse indebærer, at et individ ikke anerkender det som virkelig tynger dem. Anna er tydeligvis plaget, men hvad der ligger bag det pludselige skift, er hun ikke selv klar over.

Man kan tolke på Annas handlemønstre med en psykoanalytisk tilgang, idet det kan antages, at Annas overjeg er blevet trænet til at skulle agere, og se ud, på en bestemt måde. Hendes rutineprægede hverdag, og det store ønske om kontrol, tegner et billede af en psyke med et meget strengt overjeg, som gør det vanskeligt for jeg’et at skulle behage det’et. Annas pludselige indskydelse til at gå tilbage til hendes lejlighed, kan være hendes ubevidste drifter som overtager hende. Hun tager tøj på som følte behageligt, og hun spiser hvad hun har lyst til: ”Alt spiseligt hun kunne finde, stillede hun på en bakke. Det meste var desværre slankeost. Gudskelov havde hun tolv år gammel whisky og sine bolsjeglase” (Andersen 2017; s. 279). Anna giver ikke sig selv lov til at udforske sine lyster i hendes normale rutiner, og hun benægter den virkelighed, ved at overbevise sig selv om, at den kontrollerende måde hun lever på, gør hende glad. I overstående kommer det dog til udtryk, at hun måske ikke er interesseret i kun at spise slankeost, fordi det generelt ikke giver hende en positiv følelse at leve med en skarp kontrol af hvad hun spiser. Hun lever på den måde som hun gør, fordi hun mærker at det behager omverdenen, men det tilfredsstillende ikke hendes

eget indre.

De forventninger som både Beauvoir og Butler har beskrevet, er de samfundsforventninger som må antages at være det der præger kvindens overjag, ligesåvel som at de samme forventninger også bliver givet videre igennem opdragelsen. Disse samfundsforventninger er ikke skabt for kvindens eget bedste, de er skabt ud fra en ide om hvordan andre, især den patriarkalske orden, har ønsket at kvinden skal se ud, og hvordan hun skal agere. Forventningerne overskygger kvindernes egne ønsker, og i denne novelle kan Anna være et eksempel på, hvilken påvirkning dette kan have på den enkelte kvinde. Anna lukker sig inde, hun ser ikke nogen, og da hun ser sig selv i spejlet, tænker hun følgende: ”Hvor er det dejligt at være grim, tænkte hun. Hvilken lettelse. Jeg har altid skulle være smuk” (Andersen 2017; s. 281). Hun har altid ”skulle” være smuk, hvilket må kunne tolkes som at hun ikke selv mener, at hun har haft et valg om at leve på den måde, som hun gør.

Begivenheden i denne novelle er Annas skift fra hendes normale hverdagsrutine, hvor hun skifter til at være en helt anden, eller at hun rettere sagt, måske bliver til den hun rigtigt er, som er en sårbar og øm kvinde. Måden det fremstilles på, giver anledning til at tro, at det er noget som er sket for hende før. Det bliver beskrevet, at en veninde kommer hjem til Anna for at se til hende, og veninden siger følgende til hende: ”jeg kan godt sige dig, at det her bliver ikke ved med at gå, alt det pjækkeri, og denne gang har du ikke engang ringet. Du kan lige tro, at der bliver snakket om dig” (Andersen 2017; s. 282). Begivenheden må derfor tolkes som noget tilbagevendende i hendes liv, som ændrer på Annas tilværelse, og som placerer hende i en sårbar position.

Det bliver forklaret, at Anna gør skade på sig selv: ”Under vandet skar hun meget forsigtigt en smal stribe i det ene håndled. Hun kunne intet mærke, det var, som om det hverken var hendes arm eller hånd, der førte barberbladet. ” (Andersen 2017; s. 284). Selvskaden kan være en form for forskydning, hvor det for Anna kan føltes mindre smertefuldt at gøre skade på sig selv, end at forstå de bagvedliggende årsager til hvorfor hun har det dårligt. Efter hændelsen med selvskade, tager Anna på arbejde igen: ”Hun så næsten normal ud, da hun næste dag gik på arbejde” (Andersen 2017; s. 284). Selvskaden er lavpunktet for Anna, og dette må kunne anses som tolkningspunktet for novellen, da det er her hun kommer tilbage til hendes normale hverdag, og alt tilsyneladende er som det var før, dog med en mindre ændring. Novellens afslutning antyder, at Annas selvopfattelse er blevet anderledes:

I dag havde hun valgt fotomodeltypen. Igen gik hun sig i møde i alle ruderne. En mand, hun mødte, vendte sig ikke om efter hende. Og hun blev bange for, at hun ikke var så smuk, som hun havde været. (Andersen 2017; s. 285)

Hun føler sig ikke helt som den samme, hvilket kan skyldes det sårbare stadie, hun netop er kommet videre fra. Tolkningsspektret afrunder determinationspunktet, og der kan anskues en ændring for karakteren, som følge af den begivenhed der har fundet sted. Begivenheder har gjort Anna til en potentiel endnu mere sårbar eksistens, og tolkningspunktet giver anledning til at antage, at hun blot vil fortsætte med at komme dybere ned i et sårbart stadie, fyldt med selvskade og selvhad.

'Ensomme hjerter'

I denne novelle bliver der igennem en tredje persons fortæller berettet om en kvinde, som hedder Åse Lund Hansen, som er 46 år og fraskilt. Fortælleren beretter om handlingsbeløbet ud fra Åses perspektiv, og perspektivet er bredt, da fortælleren også har adgang til hendes tanker. Åse er en kvinde, som føler sig presset af hendes alder, og som derfor er af den opfattelse, at hun har en udløbsdato. Fortælleren beskriver Åses ægteskab til hendes eksmand Peter, og forklarer hvordan at han havde bestemt alting, og næsten taget alt af hendes selvtillid fra hende.

I 20 år havde han hver dag fortalt hende, at hun ikke var noget at samle på, at hun ikke duede til noget. Hun havde kun holdt ud for børnenes skyld. Peter havde haft andre kvinder i de sidste ti år. Måske også før. Hun måtte finde sig i alt.
(Andersen 2017; s. 236)

Åse har været i et ægteskab, hvor hun har været 'den anden', og Peter har været subjektet, som tilsyneladende har brugt psykisk vold for at kunne nedværdige Åse, og for på den måde at kunne hæve ham selv. Ud fra det korte uddrag, kan Peter anses som et svagt individ, som har brug for at fortælle hans partner at hun ikke er god nok, og samtidigt får han validering igennem hans andre seksuelle relationer. Åse er blevet i det, for børnenes skyld, hvilket er interessant, fordi der i flere af Andersens noveller og digte, er kvinder som befinder sig i forhold, hvor de antager at et barn ville skabe noget positivt i de dårlige forhold, som de befinder sig i. Åse bliver derfor et eksempel på, hvordan at følelsen af ikke at føle sig set ikke forsvinder, blot fordi der er børn involveret. Åse har fået børn med en mand, som ikke har behandlet hende godt, og han har stadig ikke behandlet hende godt, på trods af at hun har født hans børn. Hun har stadig været 'den anden', som blot har haft mere ansvar at skulle forholde sig til som mor.

Hun udtrykker en lettelse over at være blive skilt, men det svære ved en skilsmisse er,

at hun nu er blevet ældre, og derfor bliver det sværere for hende, at finde en ny mand som kan give hende den kærlighed, som hun så inderligt ønsker sig. Beauvoirs teori indikere, at det ligeledes må kunne antages, at en skilt kvinde i det hele taget ikke bliver anset som værdi fra et samfundsmæssigt perspektiv, fordi hun er blevet ”brugt”. En kvindes mødom og uskyld gør hende begærlig for en mand, fordi han kan få en ejerskabsfølelse, hvis han kan få en kvinde, som ingen andre har haft før ham. En kvinde er et produkt med en værdi, og i Åses tilfælde er hun klar over, at hun nu ikke kan forvente det samme af sit kærlighedsliv, som før hun blev gift.

Det bliver fortalt, at Åse har mødt en ny mand, som hedder Henry, om ham bliver der fortalt følgende:

Henry er ikke ligefrem hendes type. Åse Lund Hansen ved godt, hvad der er hendes type. Men det går ikke. Hun er for gammel. En fjollet gammel kone. Det går ikke at stille sine forventninger for højt (Andersen 2017; s. 235) -

Det fremgår, at Åse er bevidst om, at hun ikke kan opnå det samme med en mand, som da hun var yngre, fordi samfundet har fortalt hende, at ældre kvinder ikke er nær så eftertragtede, som unge kvinder. Derfor må hun også acceptere, at den nye mand som hun har mødt, ikke reelt er noget for hende, men at hun på trods af dette, stadig bør give ham en chance. Der kan tolkes en brug af rationalisering, i måden som Åse opfatter situationen og sin relation til Henry på, fordi hun sandsynligvis har et underliggende traume fra hendes tidligere ægteskab, hvor hun er blevet nedværdiget med psykisk vold som har påvirket hendes selvtillid. Frem for at anerkende dette faktum, bruger hun rationalisering og hendes alder som en begrundelse for hendes manglende selvtillid.

Det fremgår ligeledes, at Åse er vokset op med ideen om, at en kvinde skal stræbe efter at blive elsket af en mand, hvilket kommer til udtryk i følgende: ”Man må ikke være så kræsen. Hvis man ikke får den, man elsker, må man elske den, man får. Det sagde hendes mor allerede” (Andersen 2017; s. 236). Der er blevet videregivet en forventning om, at kvinder skal være taknemmelige for det de kan få, fordi kvinden er blevet vænnet til, at hun er ’den anden’, og derfor er hun ikke i en position, hvor hun kan prioritere sine egne ønsker.

Forståelsen af forskellen på mænd og kvinder understreges i novellen, og hvor meget mænd i det hele taget kan tillade sig, da kontorchefen på Åses arbejdsplads bliver beskrevet:

Alle på kontoret ved, at kontorchefen stiller sig sådan, at han kan kigge lille Larsen ned på brysterne. De griner ad det. (...) Men det gør ikke noget. Han er jo en mand, tænker Åse Lund Hansen. Og så gammel er han jo heller ikke. 55. En mand i sin bedste alder, og han har vel lov at kigge på de unge piger (Andersen 2017; s. 240)

Overstående kan tolkes som et forsøg på at skubbe til den forskelsbehandling, som der er imellem mænd og kvinder, da beskrivelsen af kontorchefen som værende i "sin bedste alder", er ret så paradoksalt, i forhold til Åses beskrivelse af sin egen alder, og hendes opfattelse af sig selv som "en gammel kone", i en alder af 46. Uddraget understreger det ulige forhold som er imellem de to køn, og at mænd får en social accept af deres åbenlyse upassende opførsel, blot fordi de er mænd.

Det bliver fortalt, at Åse er tiltrukket af en mand som bliver kaldt Therkelsen, som arbejder på det samme kontor som hende. Therkelsen er 25, og det bliver beskrevet, at Åse er meget tiltrukket af ham, om hendes tiltrækning tænker Åse selv følgende: "Hun skammer sig over sit begær efter så ung en mand. Det må være sygeligt" (Andersen 2017; s. 243). Uligheden imellem mænd og kvinder understreges blot yderligere her, fordi denne opfattelse er skabt igennem den samfundsorden, som Beauvoir og Butler har beskrevet, hvor mænd har stadfæstet deres eget køn som det højeste i kønshierakiet. Denne opfattelse kommer yderligere til udtryk her: "Gamle mænd har lov til at begære unge piger. Men gamle koner har ikke lov til at begære unge mænd. Sådan er det bare" (Andersen 2017; s. 243). Forståelsen af den forskel, som er imellem mænd og kvinder, er så fasttømret en del af menneskets opfattelse, at den blot bliver accepteret som et naturligt faktum, og dette bliver understreget yderligere, i den skam som Åse har omkring at være tiltrukket af en yngre mand.

Åse mødes med Henry, og de tager hjem sammen. Der bliver efterfølgende beskrevet, at der er en optakt til samleje, som Åse ikke er komfortabel med. Henry ender med at hente et pornoblad, for at vise hvad han gerne vil gøre med hende, og Åse må se med, på trods af hendes ubehag omkring situationen (Andersen 2017; s. 245). I stedet for at sige fra i den ubehagelige situation, vender Åse de svære følelser ind imod sig selv: "Hun blev nødt til at se med, og hun har lyst til at græde og løbe sin vej. Åse, du har selv rodet dig ud i det her, siger hun til sig selv. Han er vel bare en sølle stakkel. Du virker ikke på ham" (Andersen 2017; s. 246). Hun har ondt af ham, på trods af at hun ikke bryder sig om den situation, som han sætter hende i. Hendes jeg tillader hende ikke at flygte fra den negative oplevelse, hvilket antageligvis kan kobles sammen med, at hun er blevet udsat for psykisk vold i sit tidligere ægteskab, hvor hendes eksmand har fortalt hende, at hun ikke er god nok. Et traume med psykisk vold, kombineret med en samfundsmæssig forventning om,

at kvinder skal være taknemmelige for at der overhovedet er nogle mænd som vil have dem hvis de er over 40 år, har påvirket Åse. Hun føler derfor, at hun er nødsaget til at blive i situationen, fordi hun frygter at Henry også vil stemple hende som uduelig, hvis hun siger fra. Dette kan blandt tolkes ud fra følgende: ”Han kan vel ikke gøre for det, og hun vil aldrig se ham mere, og hvis det kan gøre ham glad. Hun har jo også selv rodet sig ud i det.” (Andersen 2017; s. 246), hvis en kvinde lever sig fuldstændigt ind i rollen som ’den anden’, så må det indebære, at hun gør hvad hun kan for at tilfredsstille subjektet.

Åse vil lade Henry gøre seksuelle ting ved hende, som hun ikke er komfortabel med, men hendes ubehag bliver overskygget af hendes ønske om at blive værdsat. Hendes overjeg indeholder en forståelse af, at hun skal gøre hvad hun kan, for at gøre en mand tilfreds, hvilket også kan komme sig af, at hun fra hendes barndom har fået fortalt, at hun skal elske det hun kan få.

Henry ender med at binde Åse fast til sengen, hvorefter han voldtager hende, og efterfølgende bliver han skuffet, da hun gerne vil væk derfra. Novellen italesætter ikke hændelsen som en voldtægt, men ud fra konteksten, og de tanker som Åse gør sig undervejs, giver anledning til at konkludere, at der er tale om en voldtægt (Andersen 2017; s. 248).

Henry har fået hans tilfredsstillelse, og ud fra måden han opfører sig på efterfølgende, indikerer at han er i den tro, at fordi han er tilfreds, så må Åse derfor også være tilfreds. Han siger blandt andet: ”Jamen, nu skulle vi ellers have det så hyggeligt. Og jeg har da en lille en til kaffen, og så kunne vi rigtigt snakke” (Andersen 2017; s. 249). Denne oplevelse er novellens primære begivenhed, og determinationspunktet kommer efterfølgende, da man kan tolke Åses reaktion på den udspillede begivenhed, som en større omvæltning for hende som person. Åse kommer hjem fra hendes aften med Henry, og sætter sig i sit et badekar med meget varmt vand og tænker: ”Hvis hun kunne sætte ild til badekarret og koge sig selv, havde hun helst gjort det” (Andersen 2017; s. 249). Hendes reaktion kan tolkes som en afmagt, fordi hun ikke kan leve i en verden, hvor hun skal acceptere at blive behandlet med så grænseoverskridende en adfærd, af en mand hun ikke føler sig tiltrukket af. Henry har udnyttet hende, og hun føler sig ikke elsket, som er det hun egentlig hele tiden har ønsket for sig selv. Novellen begivenhed fremgår som noget meget skælsættende for Åse, idet man kan tolke, at den har ændret på noget inde i hende.

Konklusion

Baseret på den overstående redegørelse af de forskellige teorier, samt den udarbejdede analyse af udvalgte digte og noveller fra Vita Andersens to første værker, kan det konkluderes at forståelsen af kvinden som det underlegne køn, eller 'den anden', har en negativ indvirkning på den individuelle kvindes psyke. Vita Andersen fremstiller forskellige kvinder og piger, i de udvalgte digte og noveller, som alle er underlagt en struktur, hvor de skal forholde sig til, og tilpasse sig, til de mænd som de enten er i forhold med, eller de mænd som de skal søge efter at finde sammen med. Det har en psykisk konsekvens for disse piger og kvinder, da det af analysen fremgår, at deres overjeg er påvirket i sådan en grad, at de følger en social norm om, at kvinder bør gøre sig tiltalende for mænds skyld. Det fremgår ligeledes af analysen, at disse kvinder ofte giver efter for deres ubevidste drifter i det'et, som er blevet holdt nede af de strenge sociale normer, som indebærer nogle uhensigtsmæssige forventninger. Det kan yderligere konkluderes, at disse uhensigtsmæssige forventninger videregives igennem opdragelse, og at de mødre som selv er produkter af det underlegne kønshierarki, er påvirket i sådan en grad, at de ikke kan være tilstrækkelige for deres egne døtre.

Vita Andersens fremstiller kvinder, som føler sig fortabte og ensomme i deres parforhold, men på trods af, at dette er tilfældet, så bliver de alligevel sammen med deres mænd. Som det er blevet argumenteret for, så forstår disse kvinder sig selv, som en del af den heteroseksuelle matrice, hvilket danner et grundlag for deres forståelse om, at de skal søge efter en mand, og være i en heteroseksuel relation med dem. Judith Butler og Simone de Beauvoirs teorier supplerer hinanden i denne sammenhæng, fordi begge teorier skaber en forståelse af, at kvinden lever i en samfundsorden, som har lært hende at forstå sig selv i en underlegen position, og at hun i hendes tilværelse skal bestræbe sig på en finde en mand, som hun kan være 'den anden' for.

Begge teorier understøtter således ideen om, at kvinden er konstrueret til at være noget, for andre end hende selv. Beauvoirs eksistentiale position omfatter, at hun mener at mennesket har den frie vilje til at kunne bestemme hvem de selv vil være, men at kvinden kun har den frihed inden for det skabte ideal man betragter som "kvindelighed". Hendes eksistentiale tilgang kommer især til udtryk igennem hendes forståelse af kroppen som en situation, og kroppens situation er påvirket af den verden som den befinder sig i. Og fordi der ikke er nogle naturlige forudsætninger for, at kvinden naturligt er det mere underlegne køn, så er den situation som kvindekroppen befinder sig i, et konstrueret koncept.

Butler bruger hendes position som poststrukturalist til at forklare hvordan at sproget er med til at skabe den virkelighed, som mennesket befinder sig i, og måden vi taler om de to køn, hvor kvinden er det underlegne, er med til at fastholde denne ide som noget faktuel. På den måde understøtter Butler og Beauvoirs teorier hinanden, fordi de begge forstår mennesket som noget der er skabt ud fra den verden, som det befinder sig i. Og fordi mennesket lever i et samfund, hvor den patriarkalske orden er den mest dominerende, så er det denne som former forståelsen af kvindekønnet.

Det fremgår ligeledes af analysen, at de kvinder som Andersen portrætterer, føler sig magtesløse, fordi de netop har levet op til de forventninger, som samfundet har underlagt dem, men de føler sig alligevel ikke tilstrækkelige eller anerkendt. Selvom en kvinde har opnået ægteskab og børn, og dermed fuldført samfundets skabte skæbne som mor og hustru, så vil den manglende favorisering af kvindekønnet aldrig give hende en følelse af magt over sig selv. Fordi hun er 'den anden', så vil hun ikke kunne opnå en følelse af selvbestemmelse, eller gensidig respekt fra hendes mandlige partner.

Noget fælles for alle de kvinder og piger, som Vita Andersen fremstiller, er at de gerne vil blive set. De ønsker at blive set for hvem de rigtigt er, og de vil gerne elskes som ligeværdige personer. De kvinder som er i et forhold, i de forskellige værker, beretter alle om hvordan at deres mænd ikke kommer deres sande indre nærmere.

Igennem den psykoanalytiske læsning, kan det i analysen iagttages, at fælles for alle kvinderne er at de har et meget stærkt overjeg. Deres overjeg fortæller deres jeg, at de skal fremstå på en bestemt måde, og at de skal leve op til nogle bestemte forventninger omkring deres køn. Deres strenge overjeg giver ikke plads til, at jeg'et kan tilfredsstille deres det. Flere af de analyserede værker fremviser hvordan at de potentielle ubevidste drifter pludseligt kan tage over.

Det kan ligeledes konkluderes, at mange af værkernes karakterer gør brug af diverse forsvarsmekanismer, som en strategi til at kunne overskygge følelser af ængstelighed eller traumer. Det påviser endnu engang, hvordan at den nedværdigende forståelse af kvinden, kan påvirke den enkelte kvindes psykiske tilstand.

I denne kontekst er det relevant at påpege, at grundlaget for at kunne opnå den endelige konklusion, bygger på den del af Sigmund Freuds teori som behandler personlighedsmodellen. Som det er blevet beskrevet, så indtager Freud en deterministisk position med hans psykoanalytiske teori, idet han arbejder ud fra en forståelse af at alt har en årsag, og dermed må der også være en naturlig forudsætning for at der er en biologisk forskel imellem mænd

og kvinder, hvilket Simone de Beauvoir og Judith Butler anfægter i deres respektive værker. Den psykoanalytiske tilgang er meningsfuld at bruge i en analyse, fordi personlighedsmodellen giver en forståelse for hvordan udefrakommende faktorer, arbejder sammen med menneskets indre, samt hvordan menneskets kan forsøge at overskygge en potentiel angst eller et traume fra tidligere. Det er denne grundtanke som har været gennemgående i udarbejdelsen af det analytiske arbejde med Vita Andersens værker.

Det har været muligt at komme frem til overstående konklusioner, fordi værkerne er læst som feministisk litteratur. Simone de Beauvoir og Judith Butlers teorier åbner op for, at det er nærliggende at skulle indtage en konstruktivistisk feministisk position, når man skal analysere Vita Andersens værker. Den konstruktivistiske position gør det muligt at kunne forstå, hvordan at kvinderne i de forskellige værker, er underlagt en stringent forståelse af deres eget køn, og den selvsamme position giver ligeledes en forståelse af, at det disse kvinder forsøger at leve op til, er en konstrueret ide, som ikke er konstrueret for deres egen bedste interesse. Igennem brugen af den feministiske læsning, i det analytiske arbejde med *Tryghedsnarkomaner* og *Hold kæft og vær smuk*, kan de patriarkalske strukturer og nedværdigelsen af kvinden gennemskues ret så tydeligt.

Den forudgående forståelse for perioden, hvori værkerne er udgivet, giver ligeledes en anledning til at kunne forstå, hvorfor de er blevet skrevet, og hvad den potentielle hensigt har været. Med en forståelse for, at kvindekampen i 1970'erne gav anledning til, at kvinder havde et behov for at italesætte de uretfærdigheder som de oplevede på daglig basis, kan det antages at have været en underbevidst forudsætning for Andersen. Vita Andersens værker bliver et eksempel på den type bekendelseslitteratur, som 1970'ernes kvindekamp åbnede op for, fordi Andersen bruger hendes værker til at skitserer de svære, og til tider tabuiserede, følelser som en kvinde kan opleve.

Det kan derfor udledes, at Vita Andersen skrev sig ind i datidens tendenser, såvel som i de nuværende tendenser, hvor feministisk litteratur har vundet indpas på den litterære scene. Den udarbejdede analyse fremviser Andersens værker, og de kvinder som der portrætteres, på en måde som kan vække en genkendelighed for nutidens kvinder. Vita Andersen falder under en kategori af kvindelige danske forfattere, som har været en inspirationskilde for nyere danske kvindelige forfattere. Andersens forfatterskab kan perspektiveres til Tove Ditlevsens forfatterskab, som ligeledes skitserer den barske virkelighed, som en kvinde må gennemgå fra barn til voksen. Ditlevsen arbejde især med denne tematik i hendes værk *Barndommens Gade* (1943). Forfattere som Andersen og Ditlevsen, og deres måde at skitsere det indre kvindelige liv på, har dannet et solidt grundlag for nyere kvindelige forfattere, heriblandt kan forfattere som Helle Helle, Naja

Marie Aidt og Olga Ravn nævnes som eksempler. Det har haft en betydning for den litterære verden, for den feministiske litteratur og for kvinden helt generelt, at der har været kvindelige forfattere, som har formuleret den kvindelige eksistens på en realistisk og rå facon, og at det har banet vej for, at andre kvindelige forfattere kan gøre det samme.

Det kan yderligere konkluderes, at Andersen har kunne komme skitseringerne af det indre liv nærmere, hos de forskellige kvinder og piger som hun fremviser, igennem de genrer som hun har gjort brugt af. Knækprosaen giver en forfatter mulighed for at kunne beskrive en tilværelse, prævist som den er, og uanset hvor trivielt denne så end måtte være. Anne Marie Dinesen har skrevet i hendes artikel, omkring knækprosaen, at den kvindelige erfaring ikke bør gøres æstetisk, fordi den skal fortælles som den er, hvilket ofte kan være barskt. Ud fra de diverse analyser af Vita Andersens knækprosa digte, fremgår det tydeligt, at forfatteren har haft netop denne anskuelse i tankerne, idet hun bruger genren til at berette om det helt inde og intime, som kvinden kan gennemgå. Hun bruger ligesåvel den knækkede form, til at efterlade et rum af usagte tanker og følelser, hvilket man som læser har mulighed for selv at udfylde, med sine egne tolkninger.

Novellegenren er en åben genre, hvor der er en mulighed for, at lade handlingsforløbet dreje sig om små eller store begivenheder. Andersens brug af novellegenren i *Hold kæft og vær smuk* giver anledning til at kunne fortælle om kvinder, som skal forholde sig til at livet ikke udfolder sig sådan som de ønsker det. Novellerne rummer mindre begivenheder, som i 'Fejlen', såvel som store begivenheder, hvilket man eksempelvis kan observere i 'Ensomme Hjerter'. Uagtet om novellernes begivenheder kan betragtes som store eller små, så har de det tilfælles, at de ændrer på noget for en hovedperson, hvad end det er, om deres situation forværres, eller at det forbliver det samme, hvilket i sig selv kan betragtes som noget negativt. Novellegenren tillader, at handlingsforløbene ikke nødvendigvis skal ende med store og dramatiske afslutninger, fordi denne genre, som beskrevet, er mere fokuseret på mennesket handlemønstre, i bestemte situationer, som typisk er uvante for deres normale tilværelse. Derfor er genren et godt valg til at kunne fremvise den kvindelige erfaring med livet, fordi den netop kan fremvise de små banaliteter, såvel som de større og mere livsomvæltende begivenheder.

Endeligt kan det understreges, at knækprosaen og novellen hænger godt sammen, til netop at kunne fremvise og forstå den kvindelige livserfaring, fordi begge genrer rummer muligheden for at fortælle om tilværelsen, præcist som den er. Begge genrer er ligeledes medvirkende til at kunne skitsere hvilket samfund som disse kvinder befinder sig. Med den feministiske læsning, samt teorier af Beauvoir, Butler og Freud, kommer man nærmere til

forståelsen af, hvordan kvindens rolle i samfundet, påvirker hendes psykisk, fra hun er en ung pige, til en voksen kvinde.

Litteratur

- Andersen, V (2017) *Tryghedsnarkomaner & Hold kæft og vær smuk*. København: Rosinante&Co
- Beauvoir, S (1965) *Det andet køn; Første bind kendsgerninger og myter* (Bind 1). København: Gyldendal
- Beauvoir, S (1965) *Det andet køn; Andet bind erfaring og oplevelse* (Bind 2). København: Gyldendal
- Bredsdorff, T (1994) *Struktur og retorik i den danske novelle. Danske studier* (89). 100-118
- Butler, J (2010) *Kønsballade; Feminisme og subversion af identitet*. København: Forlaget THP
- Butler, J (2007) "Subjekt, køn og begær" i: *Feministiske tænkere; En tekstsamling*. Hans Reitzel
- Dinesen, A (1981) *Knæk; bræk og bekendelse. Kvindespor: tidsskrift om kvinder og kultur*. 18-20
- Ebbe, A (1981). *Kunstens gebrækkelighed, gebrækkelighedens kunst. Kvindespor: tidsskrift om kvinder og kultur*. 24-28
- Flinker, J (2004) *Novelle teori og novelle(n). Reception: tidsskrift for nordisk litteratur* (53). 17-24
- Fowler, A (2009) Genrebegreber. I Johansen, J & Klugeff, M (red.), *Moderne litteraturteori; Genre*. (s. 39-73). Gylling: Aarhus Universitetsforlag
- Freud, S (1993) *Psykoanalysen i grundtræk*. Frederiksberg: DET lille FORLAG
- Mambrol, N (2016) *The Influence of Poststructuralism on Feminism*. Lokaliseret den 29. Maj på: <https://literariness.org/2016/05/11/the-influence-of-poststructuralism-on-feminism/>
- Moi, Toril (1998) "'Kroppen er en situation': Simone De Beauvoir" i: *Hva er en kvinde?; Kjønn og krop i feministisk teori*. S. 91-120. Gyldendal
- Olsen, O (2017) *Forsvarsmekanismer*. Lokaliseret den. 20. april på: <https://denstoredanske.lex.dk/forsvarsmekanismer>
- Olsen, O (2013) *Projektion (Psykologisk begreb)*. Lokaliseret den 22. april på: https://denstoredanske.lex.dk/projektion_-_psykologisk_begreb
- Pedersen, G (2006) *Beauvoir, Simone de*. Lokaliseret den 29. maj på: <https://www.leksikon.org/art.php?n=270>

- Psychic Determinism (s.d) Wikipedia. Lokaliseret d. 1. juni. 2023 på:
https://en.wikipedia.org/wiki/Psychic_determinism
- Richard, A (1997). Lidelsens oprindelse: Om Vita Andersen og Charlotte Strandgaard. I Jensen, E (red.), *På jorden; 1960-1990* (s. 374-382). København: Munksgaard-Rosiente
- Roslev, M (2018) *Vita Andersen*. Lokaliseret d. 27. Marts på:
https://forfatterweb.dk/oversigt/zvitaand00?check_logged_in=1
- Rösing, L & Ørum, T (2012) Introduktion. I Rösing, L & Ørum, T (red.), *Moderne litteraturteori; Feminisme*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Skyum-Nielsen, E (2004) *Den danske novelle og dens teori*. I *Reception - tidsskrift for nordisk litteratur* (53). 3-8
- Skyum-Nielsen, E (1986) *Lille novelle-teori. Bogens verden: tidsskrift for litteratur og kultur* 68 (2) 57-59